

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

Jan František Hruška – učitel a etnograf Chodska
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jiří Soukup
Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Naděžda Morávková, PhD.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 28. dubna 2017

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Rád bych poděkoval své vedoucí bakalářské práce paní PaedDr. Naděždě Morávkové Ph.D. za její pečlivé odborné konzultace, cenné rady a připomínky, paní Mgr. Kristýně Pinkrové z Muzea Chodska v Domažlicích za poskytnutí archivních záznamů a odborný komentář, kolektivu Archivu města Plzeň za další poskytnutí archivních pramenů, panu Janu Riedererovi z Pece pod Čerchovem za ochotu, komentář, cenné informace a poskytnutý materiál. V neposlední řadě chci poděkovat své rodině za její podporu.

Obsah

1 ÚVOD.....	3
2 ŽIVOT JANA FRANTIŠKA HRUŠKY	5
2.1 MLÁDÍ NA CHODSKU	5
2.2 RODIČE JAKO UČITELÉ	6
2.3 GYMNAZIÁLNÍ A VYSOKOŠKOLSKÁ STUDIA	7
2.4 GEBAUERŮV SEMINÁŘ.....	8
2.5 HRUŠKA PEDAGOG.....	9
2.6 ODDANÝ KŘEŠŤAN	12
2.7 VYTRVALÝ VĚDEC.....	14
2.8 ČESTNÝ OBČAN MĚSTA DOMAŽLIC	15
2.9 DOKTOR FILOZOFIE	15
2.10 HRUŠKOVO ODCHÁZENÍ.....	16
2.11 POSLEDNÍ HYJTA	17
3 CHARAKTERISTIKA A PŘEHLED LITERÁRNÍ ČINNOSTI	19
3.1 LITERÁRNÍ ZAČÁTKY	19
3.2 PŘÍSPĚVKY DO NOVIN A ČASOPISŮ	20
3.3 STUDIE K NÁRODOPISNÝM VÝSTAVÁM	21
3.4 PSYCHOLOGIE CHODSKÉHO FOLKLORISTY	21
3.5 POHÁDKY A BAJKY	22
3.6 BELETRISTICKÁ ČINNOST	24
3.7 DUCHOVNÍ A MEDITAČNÍ DÍLA	25
4 DIALEKTICKÝ SLOVNÍK CHODSKÝ	27
4.1 ÚVOD DO CHODSKÉHO NÁŘEČÍ	27
4.2 OBROZUJÍCÍ SÍLA DIALEKTU	28
4.3 OBSAH SLOVNÍKU	29
4.3.1 UKÁZKY CHODSKÉHO NÁŘEČÍ.....	30
4.3.2 CHODSKÁ VÝSLOVNOST	33
4.3.3 USTÁLENÉ VAZBY A RČENÍ.....	34
4.4 DŮLEŽITOST DIALEKTU	35
5 HRUŠKOVO MÍSTO MEZI CHODSKÝMI BADATELI	37
5.1 PRVNÍ ZMÍNKY O CHODSKÉ KULTUŘE.....	37
5.2 CHODSKO V LITERÁRNÍM ZÁJMU	37
5.3 CHODSKÝ NÁRODOPIS	38
5.4 JINDŘICH ŠIMON BAAR A JAN FRANTIŠEK HRUŠKA	40
5.5 HRUŠKOVI POKRAČOVATELÉ.....	42
5.6 UMĚLECKÁ SPOLUPRÁCE	43

6 BIBLIOGRAFIE	46
7 ZÁVĚR.....	53
8 SUMMARY	55
9 SEZNAM LITERATURY.....	56
10 OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	57

1 ÚVOD

Jan František Hruška patří bezesporu k předním osobnostem západočeského kraje. Právem byl svými přáteli přezdíván „Arcichod“. Jako spisovatel, etnograf, pedagog a hluboce věřící křesťan přispíval svou celoživotní prací k záchraně chodské kultury. Nezměrná píle a oddanost jeho ideálu nejenže vytvářela mnohá krásná díla, ale také inspirovala ostatní umělce a jeho žáky.

Jako etnograf se nejvíce zasloužil o vytvoření *Dialektického slovníku chodského*, kde zformoval chodské nářečí. Napsal studia o zvyklostech starých Chodů v knihách *Na Chodsku starodávném* a *Zpozadí chodského národopisu*. Beletristická činnost je spjata s knihami *Naši pod Čerchovem*, *V záblescích staré chodské slávy* nebo *Děreček včelař*. Neméně významný je soubor pěti knih chodských pohádek *Na hyjtě* a soubor pěti chodských bajek.

Literární činnost Jana Františka Hrušky je velmi pestrá. Svou spisovatelskou zdatností se dokázal zavděčit široké vrstvě obyvatelstva. Všechna díla jsou typická chodskou tematikou, která se vyznačuje nejen kulturou a zvyklostmi, ale také psychologii chodského člověka, kterou sám Hruška disponoval. Tímto je jeho tvorba v českém kontextu jedinečná.

Hruškova pedagogická činnost je spojena hlavně s Plzní, kde působil na klasickém gymnáziu. Dochovala se mnohá svědectví Hruškových žáků, kteří ho líčí jako velmi oblíbeného, ale důsledného pedagoga s hlubokým křesťanským přesvědčením.

Během první čtvrtiny 20. století narůstala sláva Jana Františka Hrušky a trvala až do jeho smrti. Pak jeho význam upadal a za období komunistického režimu nebyl příliš připomínán. Doposud jsou jeho díla nedoceněna a dokonce mnozí lidé z Chodska o něm nevědí.

Hruškovo jméno je velmi důležité pro český folklór. Jako jeden z prvních se začal vážně všimnout úpadku chodské kultury. Důvodem k této celoživotní práci byl jeho rodný kraj, který mu přirostl k srdci. Našel v sobě celoživotní odhodlání a motivaci k literárnímu ztvárnění chodského života. Jedinečnost etnografického zkoumání a dokumentární přesnost neměla za jeho života obdoby. Mnoho pokračovatelů vycházelo z jeho děl, avšak svým rozsahem a přesností na Hrušku nedosáhli. O jeho znalost chodské kultury se opírali další české osobnosti, které se tak začali více zajímat o chodský kraj, psát o něm a navštěvovat ho.

V českých zemích má folklór velký význam, především na Moravě, kde se nejvíce zachoval a svým rozsahem je u nás nejvíce známý. V Čechách je ale málo patrný a výraznější

pouze na Chodsku. V souvislosti s lidovou kulturou je důležitá spojitost folklóru s osobnostmi, které se zasloužily o jeho zachování. Hruška je neprávem opomíjen a jeho význam by měl být znám široké veřejnosti nejen na Chodsku.

S moderní dobou narůstá zájem o regionální kulturu společně s jejími starobylými zvyklostmi a tradicemi, podobně jako tomu bylo v dobách národního obrození. Folklor je často spojen s turistickými a historickými lokalitami a tím nabývá na ještě větší atraktivnosti. Toto kulturní bohatství je velmi důležité, jelikož utvrzuje národní uvědomění a pospolitost v evropském kontextu. Proto považuji za velmi podstatné představit tuto významnou osobnost, která byla ve své historii tak málo zmiňována.

Ve své práci jsem si stanovil za cíl představit život Jana Františka Hrušky a sestavit jeho podrobný životopis. Dále poukázat na Hruškův pedagogický a národopisný význam, představit jeho bohatou literární činnost, zvláště *Dialektický slovník chodský* a zabývat se Hruškovým vztahem k ostatním českým umělcům, kteří na Chodsku působili. Také jsem přiblížil vztah Jana Františka Hrušky s další významnou chodskou osobou, a to s Jindřichem Šimonem Baarem.

Čerpal jsem z Hruškovy pozůstalosti v Archivu města Plzně. Ta je rozdělena do deseti skupin, kde jsou jeho doklady, korespondence, odborné, pedagogické nebo zájmové rukopisy, fotografie nebo kresby. Dále jsem navštívil domažlické Muzeum Chodska, kde se nachází četná korespondence, periodika nebo Hruškovy další rukopisy svých literárních děl. Ve své práci jsem dále vycházel z Hruškovy rozsáhlé literatury, z prací literárního vědce Emila Felixe a z ústního pramene chodského patriota Jana Riederera, který založil místní dřevorubecké muzeum, které je Hruškovi věnováno a také se zajímá o historii Pece pod Čerchovem a jejího okolí.

Já sám pocházím z Chodska, a tedy můj záměr k sepsání této bakalářské práce byla touha po poznání života tohoto krajana a jeho významu, který bych rád představil. Doufám, že moje práce vzbudí nejen regionální uvědomění, ale také zájem o zachovávání folklórní kultury na úrovni Hruškova formátu. Jan František Hruška by měl být po právu připomínán a znám široké veřejnosti za své zásluhy pro českou vědu a kulturu.

2 ŽIVOT JANA FRANTIŠKA HRUŠKY

2.1 MLÁDÍ NA CHODSKU

Dne 6. června 1865 se narodil Jan František Hruška, jeden z nejslavnějších Chodů. Jeho rodiče byli ti, o kterých bychom mohli po právu říci praví Chodové. Otec Melichar pocházel z nedalekého Chodova, z rodiny písmáků a zpěváků. Vyučil se tesařem a pracoval na panské pile, která zahájila svůj provoz na Peci v roce 1849 a patřila panství Trhanov.¹ Matka Anna se narodila na vesnici Klenčí pod Čerchovem do řemeslnické rodiny koláře Prokopa Teydla. Hruška měl také starší sestru Annu, která byla o osm let starší. Rodiče vlastnili malé hospodářství, o které se starala jeho matka.²

Rodina Hruškova bydlela na Peci pod Čerchovem v pronajatém domě č. p. 1, kde Hruška prožil celé své dětství. V tomto domě byla původně panská kancelář tzv. Lomikarovy hutě, o které je písemná zmínka již z roku 1652.³

Výchova rodičů měla na malého Hrušku velký vliv. Jejich přístup vycházel z křesťanských tradic a silných mravních zákonů, které si nesl ve svém nitru celý život a z kterých čerpal ve svých dílech, pedagogické činnosti, a které byly součástí jeho životního kréda. Svých rodičů si nesmírně vážil a také o nich zanechal literární vzpomínku *U mámy u mamičky a Děřeček včelař*. Starodávné Chodsko na něj velmi zapůsobilo a probudilo v něm jeho celoživotní zájem o svůj rodný kraj.

Od svého mládí měl dobrodružného ducha. Byl velmi zvědavé dítě a rád se učil novým věcem. Ve své obci měl několik kamarádů, se kterými si hrával po vsi, v lesích nebo v nedalekém mlýně.⁴

Rodičům musel ale pomáhat. Od otce se naučil zpracovávat dřevo i kov. Hruška poznal slasti i strasti venkovského života: pásával husy, účastnil se všech rolnických prací, zkrátka prožíval vesnickou podhorskou idylku.⁵

Základní školu navštěvoval v sousední vesnici Trhanov. Na své první školní dny se ale netěšil, protože ho starší děti strašily, jak to bude hrozné, že celé dny budou zavření ve škole, a že pan učitel trestá děti metlou a rákoskou. Avšak již zde se ukázal jako talentované dítě,

¹ Rozhovor s Janem Riedererem, dne 16. 3. 2017

² FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 8.

³ Rozhovor s Janem Riedererem, dne 16. 3. 2017

⁴ HRUŠKA, Jan František. *U mámy, u mamičky: dětské obrázky*. 2. vydání. V Praze: Vyšehrad, 1940, s. 9.

⁵ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 10.

jelikož zvládal již plynule číst, za což vděčí svým rodičům, kteří ho bedlivě připravovali na svá školní léta. Za svůj um byl dokonce finančně odměněn od pana učitele Medlína.⁶

U Hrušků se velmi často četlo. Knihy byly součástí jejich života. Nemohly chybět za dlouhých večerů, o nedělích a o svátcích. Jeho vášeň ke knihám se tedy rozvíjela již od útlého věku. Hruška s oblibou poslouchal vypravování. Zejména svého otce, který byl výborný vypravěč a dovedl přednášet dlouhé skladby jako např. baladu *Vnislav a Běla* od buditele Šebestiána Hněvkovského, podobně s oblibou čítával historické povídky katolického kněze Josefa Ehrenbergra, venkovské povídky katolického kněze Josefa Pravdy nebo díla povídkáře Václava Beneše Třebízského. Všichni umělci na otce mocně působili a inspirovali ho ve výchově svého syna.⁷

V neposlední řadě se zajímal i o hudbu. Tuto vášeň pochytil od chodských dudáků, kteří si po vesnicích přivydělávali svým hraním. Jeho prvním hudebním nástrojem byly housle, na které ho naučil hrát jeho pan učitel v Trhanově. Ale pouze pod podmínkou, že s ním a s dalšími dětmi bude pravidelně vystupovat na veřejných akcích.⁸ Jak sám píše, měl od mládí dobrý sluch a pěkný hlas.⁹

2.2 RODIČE JAKO UČITELÉ

V létě byla většinou škola zavřená, protože děti vypomáhaly svým rodičům na polích nebo pásly zvířata. Některé do školy nechodily nebo nemohly, např. z důvodu těžké nemoci. Hruška byl v dětství také nemocný a jeden rok nemohl chodit do školy. Onemocněl na záškrť, na který mnoho jeho spolužáků zemřelo. Od té doby měl problém s průduškami a v dospělosti měl několikrát zánět mandlí.¹⁰

Role učitelů se ujali jeho rodiče. Matka ho doučovala v četbě a náboženství, otec zase ve psaní a počítání. Nejčastěji četli příběhy ze *Starého a Nového zákona* nebo o životě svatých. Otec se kvůli své práci na pile nemohl plně věnovat svému synovi, a tak hlavní úkol v jeho vzdělání připadl na jeho matku. Rodiče byli také členy katolického nakladatelského spolku

⁶ HRUŠKA, Jan František. *U mámy, u mamičky: dětské obrázky*. 2. vydání. V Praze: Vyšehrad, 1940, s. 29.

⁷ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 67

⁸ HRUŠKA, Jan František. *U mámy, u mamičky: dětské obrázky*. 2. vydání. V Praze: Vyšehrad, 1940, s. 122.

⁹ Tamtéž, s. 38.

¹⁰ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 29.

Svatojánské dědictví, a tudíž ho katolická víra provázela od raného věku. Katolictví se také projevovalo v jeho tvorbě, a to konkrétně v duchovních a meditačních dílech.

Na malého Hrušku zapůsobil starodávný chodský zvyk tzv. „hyjty“. To byly denní nebo večerní návštěvy, kde se scházeli lidé z vesnice a okolí, aby si přišli poslechnout staré příběhy, pohádky, pověsti nebo bajky. Takovými lidem se říkalo „hyjtáci“, byli z nižší vrstvy obyvatelstva, většinou neuměli číst, a tak si nosili vlastní knihy, které jim byly předčítány. Byli zato znamenití vypravěči, díky nimž Hruška zvěčnil téměř zapomenuté příběhy.

Nejraději vyhledával společnost starých lidí, výměnkářů nebo dřevorubců, od kterých pochycoval stará moudra, která vycházela z jejich chodských povah. Takové lidi pak popsal jako ctnostné, poctivé, mravně šlechetné, šetrné, milující přírodu, svobodu a nesmírně pracovité. Z těchto vlastností vycházel jeho ideál tvorby, ke kterému se i on sám hlásil. Hruška vřoucně vzpomíná: *„Naposlouchal jsem se pohádek od dětství dost a poznal jsem všechny zvláštnosti pohádkářů chodských, takže se mi zdává, když některou sám znova vypravuji nebo psanou čtu, jako by se mi vracela chvíle vypravování s veškerou sugestivní mocí okamžité nálady. Vidím přítmi chodské světnice, pozoruji tichou práci, při níž se vypravuje, ano na některých místech slyším a rozeznávám barvu hlasu pohádkářova jako bych jej měl před sebou.“*¹¹

2.3 GYMNAZIÁLNÍ A VYSOKOŠKOLSKÁ STUDIA

V roce 1878 nastoupil na gymnázium do Domažlic, kde bydlel u své tety. Patřil k velmi pilným studentům a svůj prospěch měl většinou s vyznamenáním. V těchto letech se naučil i na kytaru, která mu dávala chvíle oddychu od svého studia.¹²

Připravenost k dalším studiím dává za vděk domažlickým profesorům. Svůj vlastenecký cit si vštípil od prof. Jana Tůmy, lásku ke knize a mateřštině od prof. Jana Slavíka, vlastenectví a historický přehled od prof. Bohumila Stréra, od ředitele gymnázia Antonína Škody se mu dostalo poetických sklonů a prof. Karlu Matěji Čapkovi vděčí za svoji spisovatelskou dovednost.¹³

¹¹ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 10.

¹² HRUŠKA, Jan František. *U mámy, u mamičky: dětské obrázky*. 2. vydání. V Praze: Vyšehrad, 1940, s. 125.

¹³ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 11.

Na svých studiích v Domažlicích se poprvé setkává se svým krajanem a přítelem Jindřichem Šimonem Baarem, se kterým bydlel v jednom domě.¹⁴ Hruška svým způsobem uvádí Baara do studia. Měl na něho velmi kladný vliv, jelikož Baar nebyl tak cílevědomý a oddaný svému studiu jako Hruška.¹⁵

Po úspěšném složení maturitní zkoušky se Hruška rozhodl pokračovat dál na vysokou školu. V letech 1886–1891 studoval na Karlově univerzitě, a to konkrétně klasickou filologii a bohemistiku. Hruška v Praze pobýval v období, kdy proběhlo nové vzplanutí ohledně pravdivosti rukopisu *Zelenohorského a Královédvorského*. Avšak do tohoto sporu byl uveden již na gymnaziálních studiích. Ve své knize *Z pozadí chodského národopisu* vzpomíná: „*My na domažlickém gymnasiu byli jsme uvedeni do literatury české od bouřlivého vlastence prof. Tůmy, více řečníka než vědce, který v duchu RKZ. Básnil a sám Rukopisů před námi hájil*“.¹⁶

Na univerzitě byli učitelé a studenti rozděleni na dva nepřátelské tábory a svoji pravdu si hájili psaním článků do tisku nebo vědeckými pracemi. Odpůrci byli přirozeně považováni za zrádce.¹⁷

2.4 GEBAUERŮV SEMINÁŘ

Hruška nejvíce vděčí za svou účast ve slovanském semináři u profesora Jana Gebauera. Pod jeho přísným vedením v něm dozrával jeho spisovatelský talent a národopisná houževnatost. Seminář probíhal většinou bedlivým výkladem staročeských a staroslovanských textů, které byly zároveň studenty doplňovány nebo opravovány. Studenti se také pokoušeli o svou prvotinu, co se týče literární tvorby, která byla opatřena odbornou kritikou a komentářem ze strany profesora Gebauera.¹⁸ Hruška si zpočátku ve svých studiích nevěřil. Časem se ale dokázal vzchopit a díky inspiraci u svých spolužáků se více ponořil do svého studia.

Na konci pololetí musel každý student odevzdat písemnou práci. Hruška se rozhodl pro práci, kterou nazval *Chodové, jich mravy a řeč*, což byl vlastně jeho první pokus o

¹⁴ FELIX, Emil, (ed.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935, s. 5.

¹⁵ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 51.

¹⁶ HRUŠKA, Jan Fr. *Z pozadí chodského národopisu: čtvero rozprav*. V Plzni: Nákladem Geografických závodů v Plzni, 1921, s. 85.

¹⁷ Tamtéž, s. 86.

¹⁸ Tamtéž, s. 87.

národopisnou činnost. Hruška se dal s vervou do práce. Gebauer věděl o časové náročnosti této práce, ale nechal ho pokračovat ve svém studiu.¹⁹ Sbírání vědeckého materiálu mu zabralo mnoho času a stále nebyl hotov. Nakonec se musel u profesora omluvit, že práci nestihl a tak na ní pracoval dalších půl roku. Po první kritice Hruškovy práce ho Gebauer propouštěl na prázdniny se slovy: „*Pracujte dál, jste na dobré cestě*“²⁰ Na konci prázdnin byl Hruška odměněn 30 zlatými za práci ve slovanském semináři. Takovou odměnu obdržel celkem třikrát.

Profesor Gebauer Hrušku povzbuzoval a podporoval v jeho práci. Dával mu rady a za vzor mu doporučoval moravského folkloristu Františka Bartoše. Hruška chtěl ale své práce zanechat. Když se jednou vracel z delší pochůzky po Chodsku, za deštivých velikonočních prázdnin, byl odhodlán říci svému učiteli, že té marné práce zcela nechá. Po přednášce postýskal si mu mezi čtyřma očima: „*Kdyby tak byl začal někdo dvacet let přede mnou!*“ „*A kdyby tak musel někdo začít dvacet let po vás*“, odpověděl mu Gebauer.²¹ Hruška si tedy uvědomil, že už nesmí polevit a svoji práci musí dokončit. Moudrá slova tohoto profesora si v sobě nesl celý život a utvrzovala ho v jeho spisovatelské činnosti.

2.5 HRUŠKA PEDAGOG

Ještě při studiích na vysoké škole začínal Hruška pedagogicky vypomáhat na škole na České Kubici. V roce 1892 již jako chodský znalec prováděl Aloise Jiráka po svém rodném kraji a v roce 1893 se angažoval jako pomocník při výboru pro uspořádání národopisné výstavy, kde měl na starosti chodskou kulturu.

Při té příležitosti se dostával do blízkosti českých významných osobností. Poznal mecenáše Vojtěcha Náprstka, ředitele pořádané výstavy v Praze, a dokonce Josefa Hlávku, prvního prezidenta akademie věd a umění. Několikrát byl i pozván k Hlávkovu na jeho zámek v Lužanech, kam byly zvány i osobnosti jako např. Julius Zeyer nebo Antonín Dvořák, avšak zde se s nimi Hruška nikdy nesešel.²²

Po dokončení vysoké školy působil krátce v letech 1895–1896 na domažlickém gymnáziu, kde mu ze začátku dával pedagogické rady jeho přítel profesor Jan Voborník. V roce 1896

¹⁹ Tamtéž, s. 89.

²⁰ HRUŠKA, Jan Fr. *Z pozadí chodského národopisu: čtvero rozprav*. V Plzni: Nákladem Geografických závodů v Plzni, 192, s. 90.

²¹ Tamtéž, s. 91.

²² Archiv města Plzně, fond František Jan Hruška, č. inv. 61, karta 2085, Léta studijní Františka Hrušky a léta hučitelská.

byl povolán na reálku do Pardubic, což bylo daleko od jeho milovaného kraje a často se mu po domově stýskalo. Hruška ale využil svoji známost s mecenášem Josefem Hlávkou, a na jeho žádost byl v roce 1898 přeložen blíže svému chodskému kraji do Klatov, kde působil jeden rok. Zde učil žáky, kteří byli v kvintě a sextě. Hruška na své žáky působil jako duchovní vůdce a svým působením jim pomáhal se psychicky vypořádat se studijními problémy. S mnohými studenty si po odchodu z Klatov dopisoval, přičemž jim dával další životní rady a motivaci k seberozvoji.²³

Hruška bydlel v Klatovech i se svým starým otcem. Jemu se zde ale moc nelíbilo a za krátkou dobu se odstěhoval zpátky na Pec, jelikož byl zvyklý na svoji vesničku, kde denně pracoval na pile a staral se o včelstvo.²⁴ Hruškův otec Melichar zemřel 23. května v roce 1904 ve věku 88 let.²⁵

Při své pedagogické činnosti se intenzivně zabýval vědeckou prací na poli etnografie. Pro svou vynikající národopisnou činnost byl Hruška v lednu 1897 jmenován spolupracovníkem lidovědného odboru a jednatelem Archeologické komise při České akademii.²⁶

V srdci Chodska v Domažlicích se Hruška seznámil se svou budoucí chotí Magdalénou Ebenstreitovou, dcerou měšťanské rodiny, a také se s ní zde oženil. Svatba proběhla 21. 11. 1898 v děkanském chrámu Páně.²⁷

Již jsem se zmiňoval, že se doma u Hrušků často četly katolické povídky. Když pobýval v Klatovech, měl tu možnost navštívit kněze Františka Pravdu, jehož díla Hruška moc dobře znal a věrně se s jeho povídkami ztotožňoval. Oblíbil si jeho *Povídky z kraje*, a to konkrétně povídky *Matka studentů*, *Voják nováček*, *Vávra kuřák nebo Sládek a jeho chovanec*. Tohoto povídkáře navštívil i se svým přítelem profesorem V. Filipovským při jeho 80. narozeninám. Pravda jim tehdy sdělil: „*Až nebudu, zanechte mi památku.*“ Hruška na jeho slova nezapomněl. V Rané setbě, knihovně pro mládež, kterou sám redigoval, v ročníku 1925 píše: „*Mnohokrát věnoval jsem mu památku před svými žáky při výkladech literárních. Když Pravda umřel, přednášel jsem o něm veřejně a dnes konám tuto milou povinnost po třetí, dávaje do rukou našich milých čtenářů Pravdovu knižičku dávno zapomenutou, ba skoro*

²³ FELIX, Emil, (ed.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935, s. 38

²⁴ Archiv města Plzně, fond František Jan Hruška, č. inv. 61, karton 2085, Léta studijní Františka Hrušky a léta hučitelská.

²⁵ Rozhovor s Janem Riedererem, dne 12. 3. 2017

²⁶ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 20–21.

²⁷ Rozhovor s Janem Riedererem, dne 16. 3. 2017

ztracenou.“²⁸ Jako kněz František Pravda, tak i laik profesor Jan František Hruška věnoval lásky k Bohu veškeré síly svému rodnému kraji.

Jeho další pedagogické kroky ho vedly na reálku do Plzně, kde působil krátkou dobu, od roku 1899–1900. Hruškův bývalý žák František Multerer zavzpomínal na svého učitele, kterým mu byl Hruška, když učil v letech 1900–1902 na gymnáziu v Jindřichově Hradci. Hruška nastoupil 16. září 1900 jako provisorní učitel v první a ve druhé třídě. Vyučoval český jazyk a latinu. Jako pedagog byl velmi trpělivý a důsledný. Svůj výklad dokázal podat velmi poutavě. Český jazyk považoval za nejdůležitější předmět a zdůrazňoval, že je zapotřebí si k němu vybudovat určitou vášeň. Otevřeně hovořil, že miluje svůj národ, řeč a literaturu, o které vždy horlivě přednášel a svoje povolání bral jako svou povinnost. On sám se považoval za vlasteneckého učitele a od žáků požadoval stejného cítění. V zadávání samostatných prací dbal na věcnou a slohovou stránku úkolů. Hruškův výklad ocenili všichni žáci, např. když vypravoval staré báje, pohádky, pověsti nebo i bohatýrské zpěvy. Svým způsobem vzbuzoval a prohluboval jejich zájem o literaturu.²⁹

Hruška na začátku hodiny také upozorňoval, že za bedlivou pozornost bude na konci hodiny vyprávět vždy některou z jeho bajek, na což se žáci těšili a také je to obohacovalo jak z mravního, tak přírodopisného hlediska. Se studenty se stýkal i mimo školu a rád jim půjčoval knihy, zejména o českých spisovatelích. Hruška chodil s žáky na přírodovědné procházky do hraběcí obory, kde učil poznávat ptáky podle zpěvu nebo určovat jednotlivé rostliny. Také apeloval na připravenost žáků na vyučování. Jeho bývalí žáci vzpomínají, jak Hruška domácí přípravu připodobňoval na příkladu o hochu, který má odnést velkou hranici nasekaného dříví: „*To je těžké, to nedokážu, vzdychl si leckterý. Každý den dopoledne jedno náručí a dopoledne druhé, vysvětloval pan profesor, a za týden bude velká hranice odnesena. Tak je to i s vaším domácím učením.*“³⁰

Svým křesťanským vyznáním se snažil své žáky vychovávat v duchu katolické víry. Při školních bohoslužbách se stejně modlil jako ostatní. Jak svědčí i mnozí jiní jeho bývalí žáci,

²⁸ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krupěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 30.

²⁹ FELIX, Emil, (ed.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935, s. 34.

³⁰ Tamtéž, s. 36.

profesor Hruška při společných školních sv. zpovědích také sám pokorně klekával ve zpovědnici.³¹

Bývalý žák František Multerer vzpomíná: „*Ale jednou nás všechny pan profesor zklamal a nesmírně zarmoutil. Když nám ke konci druhého školního roku řekl, že už nás učit nebude, že je přeložen do Plzně. Dali jsme se všichni do pláče, jako když se mají děti navždy rozloučiti s maminkou.*“³² Hruška jim na památku napsal bajku: *Kvočna a její hejno*, která vyjadřovala dokonalý obraz otcovské péče a vychovatelské lásky.³³

Od roku 1902 se natrvalo usadil v Plzni, kde vyučoval na klasickém gymnáziu do roku 1926. Ze školní kroniky plzeňského gymnázia jsem se dozvěděl, že Hruška nastoupil za profesora Jaroslava Šťastného, který byl povolán na státní českou reálku do Prahy na Žižkov.³⁴

Hruškův špatný zdravotní se začal projevovat již v Plzni. V roce 1909 musel být na delší dobu zastoupen profesorem Karlem Filipovským.³⁵ Jeho zdravotní dovolená byla poměrně dlouhá a jeho absence trvala až do 31. března 1910.³⁶ Stejně tak v roce 1918 jeho absence trvala celý rok.³⁷ Kvůli své nemoci musel mít v roce 1919 snížený počet hodin.³⁸ A také pro svoji vědeckou činnost měl v letech 1921–1922 celoroční dovolenou.³⁹

2.6 ODDANÝ KŘESŤAN

Hruška přenášel svou katolickou víru i do svých vyučovacích hodin. Z roku 1922 vzpomíná Jan Bareš, jeden z jeho žáků, na začátek školního roku, kdy očekávali nového češtináře. Všichni žáci profesora znali již delší dobu a mnozí četli jeho chodské pohádky. V těchto letech Hruška již neměl pevné zdraví. Když vstoupil do třídy, vzbuzoval svým zjevem i pohyby dojem chorého starce.

Otevřeně hovořil a také psal o tom, jak se zbožnost vytrácí z lidské společnosti. Začátek svého vyučování vždy začínal modlitbou. Jeho křesťanská víra ho nikdy neopouštěla, a to ani

³¹ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 31.

³² Tamtéž, s. 31.

³³ Tamtéž.

³⁴ Archiv města Plzně, fond Státní gymnázium Plzeň, č. inv. 60, č. rkp. 11286, Kronika školy 1877–1950, s. 249.

³⁵ Tamtéž, s. 282.

³⁶ Tamtéž, s. 284.

³⁷ Tamtéž, s. 351.

³⁸ Tamtéž, s. 354.

³⁹ Tamtéž, s. 356.

při vyučování: „*Hoši, jsem zvyklý vždy před vyučováním se modlití. Žádám vás, kteří jste katolíky, abyste se modlili se mnou. Kdož jste jiné konfese, necht' setrvají v slušném postoji. Víte, hoši, modlitba dnes se stěhuje ze škol, stěhuje se i z rodin. – Lidé se už dnes namnoze stydí sepnout ruce.*“⁴⁰

Z dalších vzpomínek svých bývalých žáků jsem se dozvěděl, že se Hruška snažil očistit představu o provinění církve ve společnosti ze strany katolictví. O víře ve svých hodinách často vykládal a vinu přisuzoval výkladům zbolševizovaných učitelů. Žáci ho tak vnímali jako velikého hrdinu, protože toto jeho přesvědčení, které pronesl v roce 1922 od katedry střední školy v Plzni, byl čin hodný obdivu, který vyžadoval hrdinské odvahy.⁴¹

Za období první republiky se Hruška setkává s vlnou náboženské lhostejnosti, což mu dalo podnět k sepsání knihy: *Proč jsem neodpadl a neodpadnu*. V úvodu píše: „*Zachoval jsem si víru chodského sedláka prostou a živou, jejíž kořeny jsou tak silné a hluboké, že jich nelze přetrhati ani přesazovati.*“⁴² To bylo Hruškovo krédo, praktická náboženská filozofie. Ve své skromnosti ji nazývá autor prostým a upřímným vyznáním víry, beze všech ohledů na lidskou osobu. Podnětem mu bylo chování nepřátel víry nebo vlastní nahodilá nálada nebo mocnější dojmy, které sám sebou přináší náboženský život, jak v církevním společenství, tak ve vlastním soukromí.

V roce 1926 byl Hruška za svoji věrnost ke katolické víře jmenován rytířem řádu sv. Řehoře Velikého od sv. Otce Papeže Pia XI.⁴³

Dále se zasloužil o založení kaple sv. Prokopa na Peci pod Čerchovem, která byla vystavěna v roce 1908. Projektantem byl pověřen plzeňský architekt Ladislav Skřivánek a na stavbu byla od široké veřejnosti vybrána sbírka 12 tisíc. Kaplička má rotundovitý tvar, uvnitř jsou umělecky ztvárněny obrazy českých patronů v hrubé omítce stěn, dále je vyzdobena nástropním ornamentem, složeným ze slovanských prvků a chorálovým písmem *Hospodine, pomiluj ny*. 4. července 1909 byla vysvěcena budějovickým biskupem P. J. Hůlkou a jejím

⁴⁰ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 54.

⁴¹Tamtéž, s. 56.

⁴²ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 34.

⁴³Tamtéž, s. 34.

patronem se stal sv. Prokop. Hruškův plán byl tak splněn a svému projektantovi radostně sdělil: „Dnes je mi, jakoby měla svatbu moje dcera a Vy jako byste byl můj zet!“⁴⁴

Ve svém nitru si po celý svůj život nesl několik křesťanských výroků. Od svých rodičů často slýchal: „Své víry si haj, jinému jeho neber ani nezlehčuj.“⁴⁵ „Nespouštěj se Boha a Pán Bůh neopustí tebe.“⁴⁶

Jeho víra byla propojena nejen s jeho osobním životem, ale také s životem literárním. On sám to potvrzuje ve své knize *Proč jsem neodpadl a neodpadnu: Řetěz časových úvah*. Své přesvědčení podkládá citátem Tomáše Garrigua Masaryka: „Vedle náboženství nic prý tak neušlechťuje ducha jako umění.“⁴⁷

2.7 VYTRVALÝ VĚDEC

Celý Hruškův život se nesl ve víru neskutečně pracovní houževnatosti. Veliké jeho dílo nebylo možné bez ohromného sebezapření, žádalo mnoho práce, odříkání i obětí. Hruška je vytvořil za podmínek velice těžkých a nepříznivých, což s největší pravděpodobností zhoršovalo jeho zdraví. V posledních letech svého života již nemohl psát, jelikož jeho pravá ruka byla ochrnutá. Velkou pomoc při svých posledních literárních pracích dával za vděk své manželce Magdaléně a své schovance Anně Tauerové, kterým diktoval své poslední práce.⁴⁸

Často býval duševně přepracován a trpěl nespavostí. Hruškovi byla diagnostikována arteriosklerosa. V roce 1931, dle úsudku lékaře dr. J. Jahna, byla nutná operace životu nebezpečná. Hruška se údajně se svými drahými modlil téměř celou noc k bl. Anežce České a k sv. Janu Nepomuckému. Pacient se zázračně uzdravil a oba lékaři to připisovali vyšší moci.⁴⁹

⁴⁴ FELIX, Emil (ed.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935, s. 42–44.

⁴⁵ HRUŠKA, Jan František a KADLEC, Karel, (ed.). *Proč jsem neodpadl a neodpadnu: Řetěz časových úvah*. 2. vyd. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 193. s. 7.

⁴⁶ Tamtéž, s. 14.

⁴⁷ Tamtéž, s. 40.

⁴⁸ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 49.

⁴⁹ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 38.

Hruška pilně pracoval téměř až do své smrti. V roce 1936 ještě vydal svůj 5. svazek chodských pohádek *Na hyjtě*. Mimo to napsal 3000 lístků, dodatků k novému vydání svého *Dialektického slovníku chodského*.⁵⁰

2.8 ČESTNÝ OBČAN MĚSTA DOMAŽLIC

Dne 9. září 1932 bylo Hruškovi uděleno čestné vyznamenání města Domažlic.⁵¹ Tomuto ocenění se mohli chlubit jen někteří. V té době jimi byli spisovatel Alois Jirásek, hudební skladatel Jindřich Jindřich, univerzitní profesor a domažlický rodák Josef Pelnář a prezident Československé republiky T. G. Masaryk. K udělení tohoto vyznamenání požadovala městská rada a obecní zastupitelstvo nejen všeobecně uznané zásluhy, ale i osobní sympatie a vřelé vztahy k městu. Město se o něm vyjádřilo: „*Je toho opravdu mnoho, zač jsme povinni díkem chodskému spisovateli; chceme proto u příležitosti letošního jubilea jemu nejen poděkovati, ale zároveň ujistiti, že stále na něho vzpomínáme a přejeme jemu i jeho rodině hojnost zdraví, aby v té krásné a ušlechtilé práci pro svůj rodný kraj ještě do daleké budoucnosti mohl zdárně pokračovati*.”⁵²

Pro město Domažlice se zasloužil nejen svou literární činností, ale také např. finanční podporou, kdy v těžké sociální době poskytoval finance. Část tohoto příspěvku šla na vybudování nové nemocnice.⁵³

Významu spisovatele Hrušky si cenily i některé další spolky a nabídly mu své členství. Např. Americký spolek rodáků z Chicaga, kteří dokonce hromadně objednali Hruškovy spisy do svých knihoven.⁵⁴

⁵⁰ Tamtéž, s. 36.

⁵¹ Domažlice. Oficiální stránky města. [online]. Dostupné z www: <https://www.domazlice.eu/o-domazlicich/oceneni-mestem-domazlice/cestni-obcane-mesta-domazlice/> [Citováno dne 2017-02-20.]

⁵² FELIX, Emil, (ed.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935, s. 49–50.

⁵³ Tamtéž, s. 50.

⁵⁴ Tamtéž.

2.9 DOKTOR FILOZOFIE

Karlova univerzita ocenila jeho vědeckou práci za záchranu chodského národopisu. 7. června 1936 mu udělila pod památným chodským praporem, uprostřed svých milovaných rodáků v historických krojích, titul čestného doktora filozofie na plzeňské radnici.

Hruška při té příležitosti chtěl promluvit a poděkoval přítomnému rektoru univerzity, promotoru dr. Horákovi a radě města Plzně, ale jeho zdravotní stav mu to nedovolil. Jeho slavnostní řeč tlumočil univerzitní profesor dr. Jindřich Čadík. V napsaném promočním projevu vzdal díky prezidentu dr. Edvardu Benešovi za jeho podporu věd a umění a pak připojil prosbu: „*Bůh sám milostí svou tento požehnaný rozvoj pokojných časů dalším rozkvětem štěstí a míru v nás chraň a posiluj!*“⁵⁵ A nakonec vzdal hold svému milovanému kraji a svým rodičům: „*Na konec obracím svou mysl z tohoto slavnostního shromáždění do prostičké idylky mého dětství pod Čerchovem. Vidím tam své rodiče a pokrevence v spokojeném rodinném životě podle prostých a pevných chodských řádů. Matičko má zlatá, srdéčko předrahé! Co bys tomu řekla, kdybys dnes přišla na tuto slavnost svého synka? Vždyť jsi mne učivala pokoře jako nejsilnější ctnosti. A ještě jeden pohled zpátky, tam do té naší milé sence. Je v zimě, je po večeri. Schází se společnost hyjtáků, kteří mají rádi říkání. Otec za svitu bukových špánů čte z Frenclovy Postilly, chvílemi ustáváv a podává knihu nejmladšímu synkovi, trhanovskému školáku a zaučuje jej do téže duchovní zábavy starého Chodska. Ten chlapec má býti jeho nástupcem na pile i u zděděných knih – ale nebe mu určilo jinou dráhu životní – do škol? Ve škole jsem hledal pravdu a krásu, ne chválu a našel jsem pokojný život. A dodělal-li jsem se ve svém vědecké i výchovné činnosti úspěchů, děkuji Pánu Bohu, který mi dával svou milost, a Almae Matri (Univerzitě Karlově), jejíž učení mužové mi poskytovali odborné vzdělání.*“⁵⁶

2.10 HRUŠKOVO ODCHÁZENÍ

Špatný zdravotní stav nedovoloval v posledních letech již Hruškovi, aby opustil o prázdninách své trvalé bydliště v Plzni. V roce 1937 měla být odhalena v Peci pod Čerchovem pamětní deska na jeho rodném domku. Naposledy se tedy odhodlal ke svému prázdninovému pobytu na Pec pod Čerchovem. Byla mu nabídnuta myslivna jako letní byt,

⁵⁵ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 36–37.

⁵⁶ Tamtéž.

kam se nastěhoval se svou chotí i se svou schovankou.⁵⁷ V myslivně dříve bydlela jeho sestra Anna Špadrnová, která zemřela v roce 1928.⁵⁸

Jeho pobyt na Peci mu přišli zpříjemnit lidé z nedaleké vesnice Postřekov ve svátečních krojích, kde zahráli chodské písně a zatančili chodské tance. Při této příležitosti ho navštívil také český básník a překladatel Antonín Klášterský: „Pobyl jsem u Hrušky asi hodinu. Než jsem se však rozloučil, musil jsem se ještě, všemi doprovázen – i Hruškou – podívat do zahrady. Hruška na tom stál, abych aspoň viděl to místo, kde ti milí postřekovští mu zpívali a tančili. A zase na to vzpomínal a to že jsem měl vidět, na to že bych nikdy nezapomněl. Rozloučili jsme se srdečně, a mne ani nenapadlo, že by to mohlo být naposled, co jsem se díval do Hruškovy milé tváře. Vždyť stejně churav byl celých těch dvanáct let, co jsme se znali.“⁵⁹

11. července 1937 byla na Hruškově rodném domku na Peci odhalena pamětní deska s uměleckou bustou od akademického sochaře Aloise Langenbergra s nápisem: „Zde se narodil 6. VI. 1865 a svými kořeny tkví chodský básník a národopisec prof. Phil. Dr. Fr. Hruška.“⁶⁰

Slavnostní řeč o osobě a díle zachránce chodského národopisu přednesl dr. Emil Felix, životopisec a nejlepší znalec jeho literární tvorby.⁶¹

2.11 POSLEDNÍ HYJTA

Na pouť sv. Prokopa si Hruška pozval své rodáky do myslivny na poslední „hyjtu“. Chtěl ji prožít právě tak jako před léty za svého dětství, kdy se vypravovalo, zpívalo, pracovalo na tkalcovských strojích. Hostům Hruška nabídl chodské koláče a další pohoštění. Když se se všemi loučil, starší ženy pokřičoval a on sám od nich dostal požehnání.⁶²

František Jan Hrušku zemřel v neděli ráno 21. října 1937 v Plzni na následky mrtvice, kterou utrpěl den předem.⁶³ Dožil se 72 let. Rozloučení se odehrálo v kostele sv. Jana

⁵⁷ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 11.

⁵⁸ Rozhovor s Janem Riedererem, dne 16. 3. 2017

⁵⁹ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 13

⁶⁰ Tamtéž, s. 39.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž, s. 40.

⁶³ Rozhovor s Janem Riedererem, dne 16. 3. 2017

Nepomuckého v Plzni a zúčastnili se ho kardinál arcibiskup dr. Karel Kašpar a kanovník dr. Otakar Švec, kteří vedli pohřební průvod. Společně byl doprovázen 52 kněžími.⁶⁴

V prostorách plzeňského chrámu bylo místo chvalořečí proneseny Hruškovy vědecké a básnické spisy. Druhé rozloučení se událo v Trhanově. Zádušní mši svatou sloužil Msgre Jan Motl, farář z Velhartic. Poté společně s domažlickým arciděkanem, Msgre Novým a 25 dalšími kněžími doprovodili „zbožného Choda“ k místu poslednímu odpočinku. Pohřben byl v Trhanově. „*Odpočívá tam společně se svou matkou, která jej učila ruce spínat, se svým otcem, děrečkem včelařem, který jej učil psát, se svými předky, blízko svých přátel, chodských dřevorubců, pohádkářů a těch, jejichž šlechtné povahy zvěčnil v Našich pod Čerchovem.*“⁶⁵

⁶⁴ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího.* Praha: Družstvo Vlast, 1938, s. 40

⁶⁵ Tamtéž.

3 CHARAKTERISTIKA A PŘEHLED LITERÁRNÍ ČINNOSTI

3.1 LITERÁRNÍ ZAČÁTKY

Hruškovo celoživotní poslání byla snaha zachovat literární památku starodávného Chodska. Jeho první vědecká činnost byla zahájena semestrální prací, kterou nazval *Chodové, jejich mravy a řeč*. Pracoval na ní již na vysoké škole ve slovanském semináři pod vedením prof. Jana Gebauera. Tato práce se stala určitým plánem pro jeho další etnografickou činnost.⁶⁶

V Gebauerově semináři vznikly první Hruškovy folkloristické i dialektické práce. Především rozprava *O hláskosloví chodském*, o kterém sám autor poznamenává: „*Podnět ku práci této jakož i k celým obšírným kulturním studiím o Chodech dán v slovanském semináři fil. fak. na české universitě v Praze.*“⁶⁷ Svým vědeckým zápalem imponoval a inspiroval další nadšence. Na slovanském semináři se seznámil se svým spolužákem Čeňkem Zíbrtem, později etnografem, českým historikem a folkloristou, který si velmi cenil Hruškových znalostí o chodském obyvatelstvu.⁶⁸

Prof. Gebauer si vážil Hruškových etnografických vědomostí a často z nich těžil, nejvíce ze zvláštností domažlického dialektu. Doklady chodského nářečí využil prof. Gebauer pro svou práci *Historická mluvnice jazyka českého*. První díl této mluvnice je věnován hláskosloví, které by bylo bez chodských dialektických dokladů značně ochuzeno. Hruška se o chodském nářečí vyjadřuje: „*Podřečí chodské zachovalo si leckteré stránky zajímavou svéráznost, leccos v té svéráznosti vyniká vzácnou zachovalostí a stářím, leccos i cennou správností. Avšak rušivý proud času rozproudil se už i na Chodsko, a ač statní potomci slavných Psohlavců dlouho a houževnatě se mu bránili a dílem se dosud brání, proud času porušil i jim mnoho z toho jejich národního dědictví po otcích a právě nejvíce z toho ze všeho porušil jejich řeč. Chodové dlouho dědictví své řeči hájili, jistě nejdéle z všech kmenů českých.*“⁶⁹ Z jeho úsudku je tedy patrné, že chodské nářečí bylo třeba literárně zaznamenat pro její historickou památku, která se postupem času vytrácela.

⁶⁶ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 13.

⁶⁷ Tamtéž, s. 13.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž, s. 14.

3.2 PŘÍSPĚVKY DO NOVIN A ČASOPISŮ

V roce 1891 byla v časopisu Květy společně s chodským hláskoslovím vytištěna ukázka z kulturních studií o Chodech, *Národní píseň na Chodsku*. Konkrétně se jednalo o první vědeckou práci, která se věnovala chodské písni.⁷⁰ Doplnkem této studie byly *Nové ukázky písní milostných*, které byly v roce 1892 otištěny v časopisu Český lid. Časopis Květy mu poskytoval další prostor k otištění svých pracích. Konkrétně se jedná o kulturní studie *Pověra na Chodsku* (1894), *Děti na Chodsku* (1895) a *Z lidových legend o Kristu Pánu* (1897).⁷¹ Sám redaktor Svatopluk Čech dával Hruškovi najevo svou přízeň k jeho národopisným pracím.⁷²

Zde se Hruška snažil vylíčit zvláštní ráz chodské lidské povahy a chodské výchovy, které věrně zaznamenal: „*Nevybrali jsme tedy jen světlých stránek výchovy chodské, nýbrž dopřáli jsme místa i temným a nepřebíráme, co se nám už dnes zdá výhradně chodským, nýbrž podáváme vše, co této věci na Chodsku jest.*“⁷³

V Hruškově dílech jsem vyzoroval určitou nechuť k neologismům a novému společenskému řádu, který se dostával i na Chodsko. Sám dává najevo, že nepřináší pro tento kraj nic dobrého, že naopak devastují morální zásady chodských lidí.⁷⁴

Hruškovy vydávané folkloristické články se zalíbily redaktoru časopisu Světozor M. A. Šimáčkovi, který se vypravil na Pec, aby získal pro svůj časopis řadu studií: *Mezi chodskými dřevorubci* (1897) s fotografiemi Eduarda Strouhala, *Kyčovští Chodové o slavnosti Kozinově*, nebo *Klapání lnu na Chodsku*.

Prof. Čeněk Zíbrt, redaktor národopisného sborníku Český lid, umožnil Hruškovi otisknout rozsáhlou studii *Státek i chalupa na Chodsku*. Zmiňuje se o Hruškových pracích: „*Když jsem zahájil před 22 lety vydání sborníku pro studium lidu českého, Českého lidu, styl se Hruškovy práce ozdobou mého časopisu a jsou chloubou Českého lidu posavad.*“⁷⁵

Z výše zmíněných příspěvků zjišťuji, že tehdejší česká společnost měla zájem o Hruškovy studie, které byly často tisknuty v mnohých předních reprezentativních časopisech. Pro svou vynikající činnost byl v lednu v roce 1897 jmenován spolupracovníkem odboru a jednatelem Archeologické komise v České akademii.⁷⁶

⁷⁰ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 15.

⁷¹ Tamtéž, s. 16.

⁷² Tamtéž, s. 17.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž, s. 20.

⁷⁶ Tamtéž, s. 21.

Již v roce 1907 bylo napočteno přes sto Hruškových folkloristických rozprav a menších statí, které byly vydávány v odborných časopisech a národopisných věstnících, např. *O chodských pohádkách a jejich mluvě*, podrobná studie *O chodském kroji*, *Hyjty na Chodsku starodávném* nebo rozsáhlá monografie *Práce o lnu na starodávném Chodsku*.⁷⁷

Hruškovy další články byly tištěny i v beletristických časopisech a listech pro mládež. Všechny jeho studie by samy vyplnily několik svazků knih. Hruška vydal pouze jednosvazkový výbor *Na Chodsku starodávném* s obrázky a fotografiemi. Jindřich Šimon Baar si přál, aby jeho práce vyšly v souborovém vydání, k čemuž ale nedošlo.⁷⁸

3.3 STUDIE K NÁRODOPISNÝM VÝSTAVÁM

Hruška měl zkušenost s národopisnou výstavou, která byla pořádána v roce 1892 v Domažlicích. Z jeho poctivých studií vycházely prameny k úpravě chodského statku na Československé národopisné výstavě v Praze v roce 1895. Ředitel Antonín Srna sestavil společně s Hruškou obsáhlý národopisný dotazník, kde byla zobrazena chodská kultura tak, jak ji vyličoval ve svých dílech.⁷⁹

3.4 PSYCHOLOGIE CHODSKÉHO FOLKLORISTY

Způsob, který poukazuje na to, jak Hruška tvořil a přemýšlel o svých dílech, zaznamenal ve své knize *Z pozadí chodského národopisu (Čtvero rozprav, 1921.)* Zde se sám vyjadřuje ke svému spisovatelskému záměru. Zejména popisuje jeho cesty za záchranou chodské kultury. Dále zmiňuje lidi, kteří mu v jeho snažení pomáhali, a to především ilustrátory a malíře jako např. Jaroslava Špillara nebo Jana Paroubka.⁸⁰ Toto dílo je odchylkou od jeho dosavadní tvorby. Popisuje dokonce i své osobní příběhy, které se mu udály na svých vědeckých cestách. Styl jeho vypravování si zanechává svůj charakter prostého, skromného a upřímného podání.⁸¹ Čtenář z tohoto díla pochopí, jak velké úsilí je třeba k dosažení svého cíle na poli literárním.

⁷⁷ Tamtéž, s. 21.

⁷⁸ Tamtéž, s. 22.

⁷⁹ Tamtéž, s. 20.

⁸⁰ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 26.

⁸¹ HRUŠKA, Jan Fr. *Z pozadí chodského národopisu: čtvero rozprav*. V Plzni: Nákladem Geografických závodů v Plzni, 192, s. 6.

3.5 POHÁDKY A BAJKY

K jeho dalším literárním pracím neodmyslitelně patří pohádky a bajky, které se staly mezi čtenáři velmi oblíbené.

Při vytváření pohádek Hruška nezapisoval vyprávění pohádkářů stenograficky slovo od slova, ale pouze drobné dialektismy, písničky nebo přísloví, která byla pro něj neznámá, protože již mnoho pohádek znal. Nepovažoval se za sběratele, ale za zapisovatele, proto pod titulem knihy je vytištěno „vypravuje“ a nikoliv „zapsal“.⁸² Hrušku pohádky ale překvapivě odpuzovaly pro svoji romantiku plnou nadpřirozených bytostí. Všiml si jich hlavně pro svoji ideovou a jazykovou stránku.⁸³

O lidových pohádkářích se zmiňuje jako o lidech, kteří si mnoho příběhů domýšleli a někdy i celé části přetvořili. Některé pasáže Hruška nashromáždil až s dvaceti různými obměnami. Při shánění literárního materiálu se snažil poslouchat nenápadně. Nerad si nechával nuceně vyprávět, proto aby se nevytratila autenticita podaného výkladu, někdy se ale na určité pasáže musel doptávat. V úvodu svých pohádek uvádí, že některé jeho nasbírané materiály jsou obecně známé v ústním podání, jiné zase pochází ze čtených vzorů nebo z kalendářních povídek.⁸⁴

Profesor Žákavec se vyjadřuje o Hruškových pohádkách: „*Ovšem sběratel rázu Hruškova nezapsal nic sprostého. Jest ještě jeden rys při sběratelském typu Hruškově. Je to jeho snaha mravní, nápravná.*“⁸⁵ Hruškovo dílo bylo tedy postaveno na mravních zásadách, které bylo v podání chodských postav starých Chodů. On sám se hlásil k zásadě Tomáše Štítného a Jana Amose Komenského, že každé vědění má učinit člověka lepším.⁸⁶

Své první dva svazky chodských pohádek *Na hyjtě* znamenají pro Hruškovu literární činnost převrat v činnosti sběratelské, jelikož se do ní mísí jeho vlastní produkce. V těchto dílech najdeme různé žánry: pověsti, legendy a bajky, které podávají dokonalý obraz staré *hyjty*. První svoji knihu pohádek věnoval památce K. J. Erbena. O chodských pohádkách se Hruška vyjadřuje: „*Silná mravní stránka ve všem podání chodském i světlé postavy starých Chodů příkladem i slovem k mravní tendenci zrovna strhují. Nevkládám však mravní tendenci*

⁸² Tamtéž, s. 40.

⁸³ Tamtéž, s. 41.

⁸⁴ Tamtéž, s. 45.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

ze sebe do podání chodského, nýbrž ona z podání samého všude prýští a musí tudíž vnikati i do mé duše a práce.“⁸⁷

Univerzitní profesor Jiří Polívka, znalec pohádky jako literárního žánru, ocenil jeho díla jako taková, která vzbuzují i vědeckou pozornost, i když neobsahují přesný zápis skutečných lidových povídek. Dále upozorňuje na Hruškovo vypravovatelské umění, které psal ve svém rodném dialektu.⁸⁸

Z výše zmíněných úkazů mohu říci, že Hruškovy pohádky jsou svým způsobem jedinečné. Hruška se dokonce pokusil vytvořit i své pohádky podle vlastní fantazie a ze zkušeností, které nabyl od ostatních pohádkářů. Jedná se o pohádky *Princ Jáchcivíc* (1920), *Královna přadlena* (1924) a *Přemyslův pluh* (1925).⁸⁹

Svoji první sbírku o chodských bajkách napsal v roce 1902 *Chodské bajky, podle životních názorů chodského lidu* a pak dále *Nové chodské bajky* (1905), *Třetí kniha chodských bajek* (1914), *Jiskry z popela* (1917) a *Za svobodu* (1920).⁹⁰ Tato kniha byla sepsána z pocitu národního uvědomění a prvorepublikových nálad osvobozené vlasti. V roce 1923 vychází kniha *Bajky o včelách*, ze které je patrná vašeň ke včelám (zdeděná po otci).⁹¹ A nakonec jeho velké dílo *Výbor chodských bajek* (1929), které je doprovázeno půvabnými kresbami Karla Svolinského. Této knize se dostalo i druhého vydání pod *Nové chodské bajky* (1935).⁹²

Hruškovy bajky patří k dílům, kde je znatelný jeho neúnavný pozorovatelský smysl. Příběhy jsou určitým propojením mezi přírodou a lidskou společností, která žije na Chodsku. Svým dílům přisuzuje určitou morální hodnotu, kterou si klade za cíl ve svých dílech. Knihy bajek jsou věnovány osobnostem, které si Hruška ve svém životě cenil. První sbírku připisuje „obnoviteli staré chodské slávy“, Aloisi Jiráskovi; třetí soubor vzpomínce „památky básníka českého dítěte a lidu“, Josefu Václavu Sládkovi a včelařská knížka bajek Jakubu Randovi, knězi řádu sv. Augustina, závěrečný výbor se pak obrací k historikovi Františku Roubíkovi, který se zajímal o chodskou historii.⁹³

Dle mého názoru dával Hruška přednost bajkám než pohádkám, kde mohl více vyjádřit své osobité zásady. Nejvíce je to patrné v jeho díle *Za svobodu* (1920), kde usiloval

⁸⁷ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 27–28.

⁸⁸ Tamtéž, s. 29.

⁸⁹ Tamtéž, s. 30–32.

⁹⁰ Tamtéž, s. 31.

⁹¹ Tamtéž, s. 32.

⁹² FELIX, Emil, (ed.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935, s. 8.

⁹³ Tamtéž, s. 8.

o rozvoj sebevědomé národní mravnosti a tím dával podnět k oslavě osvobozené vlasti, jelikož on sám byl vroucný vlastenec.

Bajku jako literární žánr považuje veřejností za velmi oblíbený a vhodný pro jakoukoliv věkovou skupinu. Mravní a životní názory, které se nachází v těchto dílech, vychází z prostého lidu, který považuje za jádro svého spisovatelského záměru. V bajkách se také snaží i o jakousi obrodu. Usiluje o návrat člověka k přírodě a k lidové tradici, které připisuje největší hodnotu.⁹⁴

Konkrétně ve své sbírce *Bajky o včelách* je znatelný jeho mravně-didaktický záměr. Ve svém díle si vybral včely jako příklad neúnavných dělnic, kde je vyjádřena pracovitost, skromnost, smysl pro povinnost, pospolitost, láska k domovu, obětavost a vědomí životního cíle. Celé dílo je zahaleno do křesťanské ideologie.⁹⁵ Včely vidí jako ideál, ke kterému by se měl člověk přibližovat a brát si z jejich života příklad.

3.6 BELETRISTICKÁ ČINNOST

Přechod k beletristické činnosti začal od pohádek a bajek. Zároveň se vyvíjel od jeho folkloristických děl. V této činnosti se zaměřil na autentické příběhy a osudy chodského obyvatelstva, kde zobrazoval jejich typickou povahu, kterou chápal v Čechách jako ojedinelou. Tyto lidi spojoval s přírodním pozadím hory Čerchov a jejím okolím. Poukazoval na zanikající pohorskou kulturu v jeho rodném kraji.

Nejdříve vystupoval pod pseudonymem A. B. Hanin. Za svých mladých let tak napsal několik básní, které se zachovaly v jeho rukopisu: *Myšlenky pro život*, *Tři drobné básně* nebo *Léta studijní Jan Františka Hrušky a první doba hučitelská*.⁹⁶ Vztah k beletrii měl již tedy od počátku své tvorby, ke které se věrně vrátil. Ještě pod svým pseudonymem napsal svoji první povídku na *Na zboží chodském* (1895). Vlastním jménem pak již vznikla díla jako *V záblezcích staré chodské slávy* (1903) a dva díly knihy *Naši pod Čerchovem* (1. 1921, 2. 1925).⁹⁷

V těchto dílech se Hruška zaměřuje na umělecké ztvárnění svého domova. Vidí ho jako pomalu ztrácející se idylku, kterou prožíval za svého dětství. Po svých několika pobytech

⁹⁴ Tamtéž, s. 9.

⁹⁵ Tamtéž, s. 10.

⁹⁶ Archiv města Plzně, fond František Jan Hruška, č. inv. 61.

⁹⁷ FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927, s. 33.

ve městech touží po návratu na venkov, který doslova pokládá za svůj ráj. Je zde patrný elegický nádech, nostalgie a touha po útěku do svého domova. Pomalu se smiřuje s tím, že starodávné Chodsko se pomalu vytrácí se všemi jejími rysy a hodnotami.⁹⁸

Typickým rysem těchto děl je vyobrazování lidí žijících na Chodsku s jejich charakterem a vlastnostmi. Je zde zajímavé, jak líčí chodské obyvatelstvo. Chod je podle Hrušky člověk, který je silný po fyzické stránce i přes svůj vysoký věk, nepřijímá podpory v nezaměstnanosti a je nadměru pracovitý, k práci má od dětství vycouvanou vášeň. Skrze práci vyjadřují Chodové svůj pocit spokojenosti.⁹⁹ Tuto zajímavou skutečnost mohu jen potvrdit a ze své zkušenosti s Hruškou souhlasím. V těchto příbězích bývají hrdinové zapleteni do nezaviněné tragiky plné bolesti a utrpení, které ale chodské povahy snášejí kupříkladu hrdinsky.¹⁰⁰

Za svých studentských let, ještě pod svým pseudonymem A. B. Hanin, vydává povídky o Tomšácích. Svou literární činností chce zaujmout i dětské čtenáře, a tak v roce 1921 vydal Hruška knihovnu Raná setba. Jeho první kniha zde byla *Cyril, životopis sirotka*, kde zachytil mravoučný příběh s křesťanským podtextem, který je pro Hruškova díla zvlášť typický.¹⁰¹

Jak ve svých národopisných dílech, tak i ve své beletrii naplňuje Hruška svůj spisovatelský ideál, jímž byla pravda, věcnost, předmětnost a dokumentární přesnost. Promítá se zde Hruškov realismus, který se nevyhýbá ani stinným stránkám obyvatelstva.

Výrazové prostředky postav ve svých dílech zaznamenal chodským dialektem plným jadrného přísloví, výstižným přirovnáním a nářečními zvláštnostmi z přímých řečí postav. Knížky dokážou vtáhnout čtenáře do chodské krajiny, která na něj působí všemi smysly. To vše dokázal Hruška ve svých beletristických dílech.

3.7 DUCHOVNÍ A MEDITAČNÍ DÍLA

Svou křesťanskou víru vyjadřoval také skrze svá díla. Hruška si za svého působení prožil dobu, kdy katolické náboženství bylo spojováno s utlačovaným režimem rakouských Habsburků. Náboženství bylo na začátku 20. století pod útokem ateistické inteligence. I přes

⁹⁸ Tamtéž, s. 34–35.

⁹⁹ Tamtéž, s. 38.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 39.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 45.

tuto nepříznivou dobu si Hruška zachoval své názory a přesvědčení, které se nebál prezentovat. V roce 1904 vydal modlitební knihu *Chléb náš vezdejší*. Hruška již jako uznávaný vědec vydává tuto křesťanskou publikaci jako laik. Mnoho lidí nevěřilo, že by takovéto dílo napsal laik a nikoliv kněz.¹⁰²

V katolicky zaměřených dílech dbal Hruška na jazykovou vytříbenost a chodský dialekt zde nepoužíval. Ve svých obavách o český národ za 1. světové války vydal v roce 1916 knihu *Hořící keř, modlitby a meditace*. V tomto díle vychází ze svého cititele Václava Beneše-Třebízského, o kterém četl a vyprávěl jeho otec Melichar. Odkazuje se zde např. na patrony české země: „*Svatý Václave, vévodo a kníže náš, pros za nás se svou knížecí pramateří sv. Ludmilou, buďte ochránci národní cti, moci a slávy, osvěty a blahobytu.*“¹⁰³

Hruškova víra vychází z tradice. Křesťanství bylo na Chodsku pevně zakořeněné. Sám to dokazuje dílem *Proč jsem neodpadl a neodpadnu*. Zde se o svém vyznání vyjadřuje slovy: „*Zachoval jsem si víru chodského sedláka, prostou a živou, jejíž kořeny jsou tak silné a hluboké, že jich nelze přetrhat ani přesazovati.*“¹⁰⁴ V těchto dílech odkazuje na určité lidi, kteří společně s ním jsou stejného přesvědčení např. Julia Zeyera, Otakara Březinu nebo Josefa Václava Sládka.

Ovšem Hruška se ve svých katolických dílech vyjadřuje také o pochybnostech ve své víře, které ho provázely životem. Jeho rodné Chodsko mu ale poskytovalo v tomto ohledu záchranu a ve svém přesvědčení ho vždy utvrdilo. Skrze tato díla čtenář pochopí Hruškův život – život křesťana, který vyjadřuje nejen vnitřní spokojeností, ale hlavně láskou k bližnímu svému.

¹⁰² FELIX, Emil, (ed.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935, s. 27.

¹⁰³ Tamtéž, s. 23.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 24.

4 DIALEKTICKÝ SLOVNÍK CHODSKÝ

4.1 ÚVOD DO CHODSKÉHO NÁŘEČÍ

Mezi nejvýznamnější Hruškovo dílo patří *Dialektický slovník chodský*, na kterém pracoval již od roku 1897.¹⁰⁵ V roce 1907 byl vydán Českou akademií. Toto dílo považuje sám Hruška za nejdůležitější část své záchranné práce starobylého Chodska. Slovníkem vytvořil však nedocenitelné dílo.¹⁰⁶

Mnozí umělci, kteří na Chodsku působili, z něho čerpali. Např. prof. Josef Thomayer, Matěj Čapek-Chod, Jindřich Šimon Baar nebo Jan Vrba.¹⁰⁷

Tutéž obrovskou práci vytvořil národopisec František Bartoš pro východní nářečí, *Dialektologický slovník moravský*. K Bartošovi se Hruška čestně hlásil. Univerzitní profesor Jiří Polívka dokonce udává, že Hruška svým dílem Bartoše předstihl: „*Do jisté míry má Hruškův slovník větší vědeckou cenu než Bartošův. Cena ta zakládá se jmenovitě v úplné autentičnosti slovníkového materiálu, neboť prof. Hruška snesl všecek materiál sám, nepojal do slovníku ni jediného slova, které by nebyl slyšel, třeba by se i vyskytovalo ve starších pracích o Chodech pojednávajících, jako např. u B. Němcové. Pro jazykozpyt příspěvek nemalé ceny*“.¹⁰⁸

Slovník zaznamenal mnoho dokladů o chodském životu, o pověrečných představách, nadlidských bytostech, dále doklady zvyků, krojů, dětských i společenských her, různých hospodářských a řemeslných náradí, náčiní, jídel nebo rodových a místních jmen. Tato úplnost byla ale vykoupena nekonečnou trpělivostí a sběratelskou oddaností, již se Hruška věnoval po několik desetiletí, a na kterou vynaložil všechnen svůj volný čas.

Hruška své vědecké materiály shromažďoval specificky, jinak než mnozí badatelé: „*Šli jsme v tom (sbírání látky) vlastní cestou; shromažďovali jsme totiž látku nikoliv vyptáváním a dotazováním, nýbrž pouhým pozorováním a chytáním, co samo se objevilo za mnohých styků s lidem při práci i odpočinku i zábavě, při radosti, žalu, hněvu – jak kdy co*

¹⁰⁵ FELIX, Emil, (ed.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935, s. 42.

¹⁰⁶ HRUŠKA, Jan Fr. *Z pozadí chodského národopisu: čtvero rozprav*. V Plzni: Nákladem Geografických závodů v Plzni, 192, s. 22.

¹⁰⁷ FELIX, Emil. *Chodsko v našem písemnictví: Dvanáct kapitol o literární tradici chodské*. V Plzni: Theodor Mareš, 1940. 111 - [1] s. Knihovna západní Čechy; Sv. 1. s. 54.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 23.

život sám nese. Je to cesta ovšem zdlouhavá a mnoho, přemnoho bývá po ní kroků marných; za to však kořist na ní jest původnější, o mnoho zajímavější a leckdy i vydatnější a vždycky cennější, poněvadž jest spolehlivější, ano druhdy jedině spolehlivá.“¹⁰⁹

Po vydání svého slovníku se jeho sběratelská vytrvalost nevytratila. Své základní dílo chtěl doplnit „*Doplňky*“, které čítalo 3000 nových zjištění o chodském dialektu. Z důvodu chatrného zdraví v době 1. světové války se Hruškovi nepodařilo vydat další díl slovníku, ale pouze své nashromážděné informace odevzdal v roce 1922 redakci *Slovníku českého jazyka*, které se staly jeho součástí.¹¹⁰

Své dílo vnímal jako poslání, které je nutné k záchraně nemalé části slovní zásoby českého jazyka: „*Není-li naše obrození národní dosud dokonáno, zůstává stále bolestným dluhem přítomnosti veliký úkol obrozenský, jaký pro svou dobu vykonal svým Slovníkem Josef Jungmann, nevymřeli dosud ani buditelé.*“¹¹¹ Jako učitel češtiny často upozorňoval své žáky na důležitost obecné mluvy, která je pevně spjata s českým jazykem a má své opodstatnění.

Důležitost obecné mluvy udává také na příkladě slavného českého básníka Vítězslava Háška. Údajně doporučoval Karolíně Světlé číst denně z české bible, jelikož byla od mládí od profesora Mužáka pod německou výchovou, a zároveň se inspirovat dialekty z horalské oblasti Ještědska. Hášek tedy odkazuje na důležitost nejen biblického jazyka, ale i na prostou horalskou mluvu.¹¹²

4.2 OBROZUJÍCÍ SÍLA DIALEKTU

Hruška se vyjadřuje o českém nářečí jako o jazyku, který nebude nikdy vyčerpán. Naopak, že jeho slovní zásoba roste spolu s životem v nejšířším slova smyslu. Nářečí je totiž stále ve styku s přírodou a s lidmi, kteří tolik nepodléhají jazykovým neologismům.¹¹³

V chodském nářečí vnímá určitou konzervativní sílu, která je spjata se svým obyvatelstvem – s Chody. Přirovnává je k nejzachovalejšímu starodávnému českému kmeni, který si uchoval především svoji kulturní stránku.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 23–24.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž, s. 25.

¹¹² HRUŠKA, Jan František. *Z pozadí chodského národopisu: čtvero rozprav.* V Plzni: nákladem Grafických závodů, 1921. Plzeňská knihovna, sv. 1. s. 72.

¹¹³ Tamtéž, s. 72.

Tímto slovníkem nechtěl dát najevo podrobnou rozpravu určenou pro odborníky, ale chtěl poukázat na živost nářečí a ukázat určité jazykové jevy, které jsou platné a poučné pro obohacování a ukázněnost českého jazyka.¹¹⁴

V chodském dialektu můžeme nalézt slova a výrazy, které byly kdysi i v jazyce spisovném. Dále jsou zde taková slova, která byla nahrazena cizím výrazem nebo nebyla nahrazena vůbec. Hruška si kladl za povinnost, aby všechno toto vzácné jazykové dědictví bylo pečlivě nashromážděné, a dále aby především spisovatelé pracovali ve svých dílech s dialektologickými výrazy a tím je zprostředkovávali široké veřejnosti. Ve většině svých literárních děl psal právě chodským dialektem, který byl přímo ozdobou již tak zachovalých památek.¹¹⁵

Své dialektologické výzkumy pro svou práci prováděl na chodských vesnicích, jako je jeho rodná Pec pod Čerchovem, Chodov, Klenčí pod Čerchovem, Újezd, Draženov, Postřekov, Stráž, Mrákov, Tlumačov, Kyčov, vzdálenější Pocinovice nebo Chodská Lhota, kde zaznamenal i různé odchylky v chodském dialektu. Tyto odchylky ale zpozoroval také i v chodských rodinách a u jednotlivců, kteří používali jiná slova, pokud mluvili např. s cizím člověkem, s vysoce postavenými lidmi, dále pokud zpívali, psali nebo vyřizovali např. právní záležitosti.¹¹⁶

4.3 OBSAH SLOVNÍKU

V slovníku jsou zapsána slova a výrazy chodského nářečí a jejich odchylky z hlediska tvarosloví, hláskosloví, syntaxe nebo fonetiky.

Některé výrazy jsou zde doložené větou, kde je daný výraz rozebrán, buď po gramatické stránce, nebo je zde doklad, jak je dané slovo spojeno s chodským myšlením, což je bráno jako jedinečnost tohoto díla.¹¹⁷

Slovník má 127 stran. Je opatřen předmluvou, proč se Hruška rozhodl napsat toto dílo a jeho přínos pro český jazyk. Slova jsou abecedně řazena společně s vysvětlivkami, případně zkratkami, u každého slova. Na konci knihy je autorův dodatek o další vědecké chodské literatuře.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 72.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 73.

¹¹⁶ HRUŠKA, Jan František. *Dialektický slovník chodský*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907]. Archiv pro lexikografii a dialektologii, s. 3.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 1.

4.3.1 UKÁZKY CHODSKÉHO NÁŘEČÍ

Zde pro příklad uvádím několik abecedně seřazených slov, kde autor vysvětluje jejich význam a dále některé ustálené chodské vazby a rčení, která osobně považuji za zajímavé.

asli. *jestli. – li; nov. Asli tě vezmu přes koleno! (výrazn. Výhrušky). Stší. libují si v pouhém-li, kladouce je ke slovu podmíněnému. Nevím, nevím, pude-li eště tak na noc (= tak pozdě). Pro peníze-li deš, marně deš.*¹¹⁸

bacán. *těž kynutyj toč, buchta z řídkého těsta a tudíž litá, ne hnětená a jediná přes celý pekáč. Zadělával se z mouky ječné a syrových strouhaných bramboru, do níž se přidalo mléka a do něho trochu kvasnic. Nyní dělává se i z mouky pšeničné a přidává se i vajec. Některé hospodyně přidají jen málo strouhaných bramboru vařených, aby byl b. kypřejší: jiné míchají vařené i syrové spořice víc mouky. B. namáčí se do omáček, zvl. Švestkové, do převařeného mléka atp. Akk často bacána. Máme bacána a řípný zeli.*¹¹⁹

cárat. *1. máchati (prádlo), Divčata na stoce cárají: přen. 2. utíkati: Cáryj – táhni sirky – klid' se! 3. Vycáranj člověk – světák. sechytralý.*¹²⁰

čakan *i čekan, též čekana, chodská stará zbraň, pův. bezpochyby sekera na delším toporu, později spíše hůl s kováním, na jedné straně v hrot, na druhé v kladívko upraveným, u kování někdy mosaznými cvočky zdobená.*¹²¹

dreál, dreálek, *chatrný mlýn, malý s malou vodou. Častěji kreál, kreálek*¹²²

eště, ještě. *Já se eště podívám k tim kleneckyjm zahradam. (Pís.)*¹²³

¹¹⁸ Tamtéž, s. 11.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 12.

¹²⁰ Tamtéž, s. 16.

¹²¹ Tamtéž, s. 18.

¹²² Tamtéž, s. 23.

¹²³ Tamtéž, s. 25.

*fouňa, nadávka, člověk pyšný a nevlídný. Myslí si, že je pán a je fouňa.*¹²⁴

*hlavatka, sekera tesařská velké ploché hlavy.*¹²⁵

*chutě, brzo. Poj chutě, burem jíst!*¹²⁶

*ičko, nyní, teď, snad z pův. nyníčko...nýčko atd. Léko se ptáš, to si se míla ptát napřed! Léko není víra a není čest. Byla puvěra a byl zlá: ičko je nevěra, ta je horší.*¹²⁷

*jupka, kabátec ženský, lehký („od těla“). Eště mi vostálo na jupku.*¹²⁸

*kajda, 2. V přirovnání o vařivu: polévka hustá jako kajda. Též **kyjda**. Té polívka? Té kyjda! 3. Rozd. jen v písni: ztratila sem kajdu, de pak já ji najdu (snad šat nějaky).*¹²⁹

*lichometník, lichotník, pochlebník. Děrek jeho dělával pryj takovýho lichometníka ve francouzskyjch vojnach a za to si postavil chalupu.*¹³⁰

*merinka, sukně barvy zelené (krojová s varhánky).*¹³¹

*nalupat, nabiti jen ruku, ale hodně. Chlapče, puru-li, já tě jich nalupám (Matka na kluka, jemuž se nechce do školy.)*¹³²

*ole, m. ale, jen při podivení a v řeči ledabylé, nedbalé. Ole, ty bys byl moudryj!*¹³³

¹²⁴ Tamtéž, s. 27.

¹²⁵ Tamtéž, s. 29.

¹²⁶ Tamtéž, s. 30.

¹²⁷ Tamtéž, s. 36.

¹²⁸ Tamtéž, s. 39.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž, s. 49.

¹³¹ Tamtéž, s. 52.

¹³² Tamtéž, s. 58.

pantra, ženská nehospodářská. *Hde je pantra ženská, tám se muž nedodělá.*¹³⁴

ramlík, samec zaječí a králíčí, **ramlice** samice; obojí zvířata se **ramlujou**.¹³⁵

sendle, *semhle*: též jen *senle* (n za e zní jako pouhý zvuk nosový). *Sednice senle k nám! Postav jí (sie!) sendle.*¹³⁶

Škarman, jm. kamitého návrší za Chod., Postř., Kyčov., u Domažlic i jinde.¹³⁷

tuten, tuta, tuto, *tento atd.* Tuten je teký eště náš (syn). Čí pa je tuta divče? Tuto bych si eště nechál líbit. Předl. v. s. z se opakují mezi oběma částmi slova. V tuctom novým domově. Z tuztoho si nedělij nic! S tustim je konec. Ale též: Tuvtý sturánce.¹³⁸

urputa, člověk urputný; (neslýchati h-). *Na ňom už je vidět, že je takuvyj ňákyj urputa.*¹³⁹

vrhlík, květináč. *Počkyj, já si jí (rozmarinu od svatby) píchnu do zemí do vrhliku a přimne-li se, buru mít kytku ze svarby.*¹⁴⁰

zdrava, strava. *Naše zdrava je jenom sprostá zdrava, ale člověk po ní vydrží dělat.*¹⁴¹

žitnavky, jablka zrající se žitem, barvy bledě voskové s nepatrným nádechem rudým.¹⁴²

¹³³ Tamtéž, s. 61.

¹³⁴ Tamtéž, s. 64.

¹³⁵ Tamtéž, s. 80.

¹³⁶ Tamtéž, s. 86.

¹³⁷ Tamtéž, s. 93.

¹³⁸ Tamtéž, s. 102.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 112.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 120.

¹⁴² Tamtéž, s. 123.

4.3.2 CHODSKÁ VÝSLOVNOST

Dále uvádím pro přehled zvláštnosti týkající se výslovnosti, které Hruška vysvětluje na daných příkladech chodského nářečí.

- a) Široké znění samohlásky **y** ve slovech byl, byla atd.; znělo tu spíše **u** než **y**, jak svědčí přezdívka *Buláci*, kterou nejspíš obdrželi od sousedního obyvatelstva Chodska.¹⁴³
- b) Před samohláskami **u**, **a**, je možné slyšet **h**, které někdy zní úplně jasně (*huzený, harvokát*), jindy slaběji.¹⁴⁴
- c) Souhlásky retné **b**, **p**, znějí měkce před **i** jakoby po nich stálo ještě **j**: *pjila, bjíkat*.¹⁴⁵
- d) Znělost hlásky **r** místo **d**: *děrek, sturenó, storola*.¹⁴⁶
- e) Slabika **ej** (ěj), pokud je původní, zní v chodštině jako **yj** (ij): *styjnyj, pěknjjší, volij*.¹⁴⁷
- f) Samohláska **o** se na začátku slova mění v **ů**: *vůje, vůše, vůsmj*.¹⁴⁸
- g) Pokud se nachází pře **t'** nebo **d'** samohláska, zní před nimi **j** a souhláska za ním ztvrdne. Místo *ať* si slyšíme veskrze *aj*, *neuvod' nás – neuvojd' nás*.¹⁴⁹
- h) Ve starší chodštině neexistovala souhláska **g**; místo ní bylo v řeči slyšet buď **k**, nebo **h**; *Krekor, Kusta, kroš, hde*.¹⁵⁰
- i) V dvojhlásce **ou** zní častěji hláska **u**, než **o**: *hyjtu (hejtou), draci sperú (sperou)*.¹⁵¹
- j) Dloužení v kmenové samohlásce v přičestí minulém a ve způsobu neurčitém: *volál, volát; vzel, začel; míl, chtíl*.¹⁵²
- k) Zachování staročeské přehlásky **a-e**, **á-ie-í**: *vzel, začel; huvízli*.¹⁵³
- l) Prodloužení koncovky v druhém pádě čísla množného: *votáv, hromád, světál, stebál, vědár, jelít, koryjt*.¹⁵⁴

¹⁴³ Tamtéž, s. 57.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

4.3.3 USTÁLENÉ VAZBY A RČENÍ

- a) Poděkuje-li někdo a děkuje-li za málo, odpovídá se mu: „*Přimni za vděk.*“
Děkuje-li se za cennější dar: „*Zdrávi hužili.*“¹⁵⁵
- b) Odpověď při otázce po zdraví přátel: „*Zdrávi se ptáli.*“
Při vzkazu pozdravení: „*Zdrávi vzkazovali!*“
Starší obyvatelé při loučení přejí: „*Zdrávi se vrátili!*“¹⁵⁶
- c) Lidové pozdravy při práci na poli: „*Vobrod' Pán Bůh*“ – při setbě, „*naspoř Pán Bůh!*“ – při sklizni, někdy s dodatkem: „*haby bulo sporo jako Krista Pána slovo.*“¹⁵⁷
- d) Vazby, ve kterých se v záporu nevyskytují dokonavá slovesa. „*Vrat' se, ale nevracej se*“. „*Kup, ale nekupuj.*“ „*Nahod', ale neházej.*“¹⁵⁸
- e) Obrazné až satirické vazby: „*Má tenkou díru do krku.*“ – je mlsný, „*Pád mu vlas do práci.*“ – je líný, „*Dělá sedla a válce*“ – je povaleč, „*Nebyl pro zdvořilost bit.*“ – je nezdvěřilý, „*Věsí bradu na měsíc.*“ – je pyšný, „*Má zaječí úmysly.*“ – je bázlivý, „*Má vosu v nosu.*“ – je mrzutý, „*Není mastnyj, není slanyj.*“ – je lhostejný¹⁵⁹
- f) Názorné vyjadřování lidských vlastností skrze přirovnání: „*Muž jako trám*“ – přerostlý, „*jako pařez*“ – zavalitý, „*jako bukovyj* – silný.
„*Žena jako vítr.*“ – čerstvá, „*jako oheň*“ – horlivá, „*jako myš*“ – chytrá, „*jako břen*“ – mrštná, „*jako korotev*“ – lehká, „*jako sýkorka*“ – veselá, „*jako pápěrka*“ – slaboučká, „*jako chrastí*“ – suchá, „*jako pometlo*“ – nedostrojená, „*jako lebeda*“ – bledá, „*jako karafítá, růže*“ – hezká¹⁶⁰
- g) Někteří starší obyvatelé Chodska vykají, i když mluví s jednou osobou. „*Co ste nám přinesli?*“ tážou se příchozího.¹⁶¹
- h) Obrazná vyjádření se smutným obsahem: „*Děrek vám nebude dlouho člapat.*“ „*Bábě huž se vodsnažilo.*“ „*Huž se dostarala.*“ „*Huž je třetí rok pod drnem.*“ „*Čeká na soudnyj den.*“ „*Mámu nám zakopáli.*“ „*Hustlali mu za zídkou.*“¹⁶²

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 77.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 78.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 81.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 80.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 56.

-
- i) Obrazná vyjádření přírodních ukazů z chodského herbáře: „*ptáčky*“ – vitod, „*koničky*“ – oměj, „*knoflíky*“ – lopuch, „*pantoflíčky*“ – ledenec, „*zvonečky*“, „*pupíčky*“ – pryskyřník, „*mládenci*“ – kopretiny, „*děrečky*“ a „*babičky*“ – protěž červená a bílá, „*stříbrník*“ – mochna stříbrná, „*andělíčky*“ – mochna hustí, „*trnová koruna*“ – rozchodník, „*vlásnice*“ – tráva lesní, „*moří noha*“ – plavouň, „*kůkačka*“ – vstavač, „*bůbáčky*“ – toten ¹⁶³

4.4 DŮLEŽITOST DIALEKTU

Hruška upozorňoval na proudění vlivu cizích slov, která se dostávala do českého jazyka: „*Věděl už Český bratr Blahoslav před třemi sty lety jistě zrovna z živého jazyka českého, že slov cizích máme užívatí z nutnosti, k obohacení nebo okrášlení jazyka, ne z darebné bujnosti a lichého novotárství. Živá mluva přijme cizí výraz, kde ho potřebuje, snadno zase z cizí mluvy živé, zejména jest-li to nezbytné v sousedském styku, ale naprosto se protiví každé cizotě knižní.*“ ¹⁶⁴

Ve svém prohlášení není však takový jazykový konzervatista. Uvědomuje si, že při moderním rozvoji společenského řádu, např. průmyslu, umění nebo vědy, je nutné tvořit nové výrazy, ale to vše by se mělo dít v souvislostech s určitým jazykovým fondem, kterým český jazyk disponuje, kam patří i dialekt. ¹⁶⁵

I přestože já sám pocházím z Domažlic, tak mnohá slova byla pro mě neznámá, a dokonce moji rodiče nebo známí staršího věku již tato slova neznali. Naopak lidé žijící na chodských vesnicích mají v tomto ohledu bohatší slovní zásobu. Zde je chodská kultura stále patrná. Bohužel vlivem novotvarů a používáním spisovné češtiny se v dnešní moderní době pomalu dialekt vytrácí, hlavně slovní zásoba. Nářečí se nejvíce zachovalo ve výslovnosti, kde je nejvíce znatelné.

Hruškův slovník považuji za velkolepé dílo, které svým významem zobrazuje jedno z kulturních dědictví, které se snažil sám autor zachránit v západočeské historické oblasti Chodska.

¹⁶² Tamtéž, s. 82.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 83.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 84.

5 HRUŠKOVO MÍSTO MEZI CHODSKÝMI BADATELI

5.1 PRVNÍ ZMÍNKY O CHODSKÉ KULTUŘE

O chodském etniku se jako první zmiňují kronikáři Dalimil a Pavel Stránský. Dalimil se ve své kronice stručně zmiňuje o Chodech ve spojitosti s bitvou u Brůdku v roce 1040. Stránský se ve svém díle *O státě Českém* z roku 1634 zmiňuje o Chodech jako o polesních lidech, o kterých si však myslel, že pochází z Polska.¹⁶⁶

Za nejstaršího literáta, který prošel Chodsko a popsal jeho cestu, je považován humanista Bohuslav Hodějovský z Hodějova. On jako první vylíčil latinsky chodskou krajinu a její obyvatelstvo. Přibližně o tři sta let později se obrozenec Josef Sedláček ve svém díle *Zlomky z popsání cesty do Řezna, 1. 1826 vykonané* zmínil o chodském obyvatelstvu pro jeho typické obyčeje, mravy a kroj.¹⁶⁷

5.2 CHODSKO V LITERÁRNÍM ZÁJMU

Velká pozornost o chodskou kulturu nastává s příchodem romantických umělců. Ti projevují zájem o přírodu, venkov a folklór. Romantismus je stěžejní pro rozvoj nové vědy – etnografie. Chodsko svou historickou zachovalostí lákalo známé národopisné objevitele. Ve 40. letech 19. století navštěvoval tento kraj pravidelně Karel Jaromír Erben. Studoval zde zejména pohádky, lidové písně a i nářečí. Chodsko mu bylo inspirací nejen pro svou uměleckou činnost, ale i národopisnou. V těchto pracích se zabýval popisem svatebních obyčejů, krojů, a dialektologickými zvláštnostmi, které se týkají hláskosloví a přízvuku.¹⁶⁸

K dalším významným osobnostem působícím na Chodsku patřila Božena Němcová. I ona byla nadšená chodskou kulturou. Zapůsobila na ni jak krajina, tak lidská nátura. Pro Němcovou je typické popis rázovitých charakterů chodských postav. Při svém pobytu zde zažívala mnoho kulturních zážitků jako posvícení, svatby, přástky nebo masopust. Její hlavní literární záměr spočíval ve sbírání chodských pohádek a písní, ale také se zaměřila na některé

¹⁶⁶ FELIX, Emil. *Chodsko v našem písemnictví: Dvanáct kapitol o literární tradici chodské*. V Plzni: Theodor Mareš, 1940. 111 s. Knihovna západní Čechy; Sv. 1. s. 11.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 13.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 20.

zvláštnosti chodského dialektu. Své prvenství si drží v popisu života na chodské vesnici v díle *Karla a Pohorská vesnice*.¹⁶⁹

Velký vliv na tvorbu Jana Františka Hrušky měl Alois Jirásek. Ten projevil svůj zájem o Chodsko již za svého mládí, kdy již v roce 1876 ho jeho přítel trhanovský rodák dr. Thomayer seznamoval s Chodskem. Ale až po čtyřech letech se jím nechal inspirovat. Podnět k sepsání jeho románu *Psohlavci* dostal od Joachima Weisela z jeho díla *Chodský proces*. Jirásek začal systematicky studovat chodskou kulturu, stejně jako Hruška. Ve stáří v roce 1927 vzpomínal Jirásek na svého průvodce J. F. Hrušku: „*Prosím, abyste upřímně mé díky vyslovil příteli Hruškovi – vzpomínám s potěšením na čas, kdy mne provázel částí Chodska a kdy jsem se také seznámil s jeho milým otcem, na něhož nikdy nezapomenu...*“¹⁷⁰ Hruška a Jirásek se tak stali velkými přáteli a od té doby si často dopisovali.

Jiráskův román *Psohlavci* měl velký úspěch mezi širokou vrstvou nejen chodského obyvatelstva. Hruška ho nazval „obnovitelem“ staré chodské slávy.¹⁷¹

K dalším významným českým velikánům písicím na Chodsku patřil Jaroslav Vrchlický. V roce 1870 prožil v Domažlicích část prázdnin, kde také napsal některé ze svých prvních básní. Do Domažlic se vrátil až v roce 1908, kde se seznámil s Jindřichem Jindřichem. V souborové práci *Čechy* věnuje pozornost popisu Domažlic, letmo se zmiňuje o chodském obyvatelstvu a dále se už jen zabývá turistickými poznámkami o hradech Rýzmbek a Herštejn.¹⁷²

Spisovatel Karel Matěj Čapek Chod byl velmi oblíbený pro své typické vypravěčské dovednosti, sarkasmus, jadrnost a bohatý hovorový slovník. Svému příteli Janu Františku Hruškovi věnoval chodské grotesky, které jsou důkazem jeho talentu.¹⁷³

5.3 CHODSKÝ NÁRODOPIS

Od poloviny 19. století nastává určitý převrat, kdy se pomalu mění společenský a sociální život na Chodsku. Karel Jaromír Erben a Božena Němcová byli ti první, kdo se snažili poprvé národopisně popsat tento starodávný kraj. Po jejich působení nastává však celkem dlouhý prostor, kdy není o toto místo patřičný zájem. Jaroslav Vrchlický i Eliška Krásnohorská

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 20.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 27.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 30.

¹⁷² Tamtéž, s. 50.

¹⁷³ Tamtéž.

věnovali pozornost chodskému kraji, ale nemůžeme zde hovořit o národopisné činnosti. Až Alois Jirásek svým románem *Psohlavci* dává nový podnět k vědecké národopisné činnosti, která má největší rozmach za Hruškova působení.¹⁷⁴

K národopisným činitelům na Chodsku patří i malíř Mikoláš Aleš. V roce 1882 autenticky zachytil chodské kroje, které byly uveřejněny v časopisech *Světazor* a *Zlatá Praha*. Jan František Hruška za svých studijních let pozoroval Alšovy práce při jeho působení v Domažlicích. Mikoláš Aleš v roce 1900 doprovodil svými kresbami Jiráskův román *Psohlavci* a svým dílem *Život starých Chodů* (1923) vylíčil chodský význam ve spojitosti s českým národem. Hruška tento obrázkový cyklus obohatil svým slovem. Alois Jirásek při svých historických studiích byl doprovázen Hruškou. Při svém pobytu na Chodsku prošli společně mnoho chodských vesnic, kde navštěvovali staré chodské sruby, dvory nebo myslivny. Při odpočinku v hostincích poznával chodské zpěvy a tance. Své souhrnné historické bádání o Chodech zaznamenal ve stati *Chodové* v XII. díle *Ottova Slovníku naučného* (1897).¹⁷⁵

První chodské dialektologické záznamy v díle *Základy dialektologie* vydal v roce 1864 prof. Alois Vojtěch Šembera. Profesor domažlického gymnázia Vojtěch Kebrle zpracoval dílo *Gramatické zvláštnosti mluvy domažlické* a měl podíl k uspořádání domažlické národopisné výstavy společně s Hruškou.¹⁷⁶

Publikaci s turistickou tematikou vytvořil domažlický starosta Max Duffek *Průvodce po Domažlicích a okolí* (1897). Pokračování této knihy sestavil Josef Žuvníček *Nový průvodce Chodskem* (1929). Eliška Krásnohorská se po svém putování Šumavou na Chodsko již nedostala. Její zájem o tento kraj se však vzkřísil po Hruškově vydání knihy *Naši pod Čerchovem*. Krásnohorská přispěla kritikou této knihy *Chodsko bulo* do *Časopisu turistů*. Dokonce dvě své básně *Manka* a *Děřeček Hantoš* věnovala Hruškovi na památku s tímto věnováním: „*Půl století již nezřela jsem krás těch horských, obzorů těch výsostných. Hle vzkřísil, oživil je čaroděj! Syn, dědic Chodů, strážců pohraničí, sám strážce dávných jejich pokladů. A za půl věku, jenž zas dále pádí, i mně on vrátil Chodsko mého mládí.*“¹⁷⁷

Další česká spisovatelka Tereza Nováková se také krátce zabývala Chodskem. Pobývala na České Kubici, odkud brala inspiraci ke své stati *Z potulek po chodském kraji*. Dokonce upozornila na nesystematičnost chodského dialektu, který zobrazila Božena

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 50.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 59.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 60.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 62.

Němcová, a pochvalně vyzdvihovala Hruškovu práci: „*Prof. J.F. Hruška, jenž, narodiv se v Peci pod Čerchovem a ztráviv mezi vesničany mládí své i všecku svou prázdeň, důkladně poznal všecken život Chodů. Jeho národopisné články činí již téměř úplnou monografii pásma bývalých strážců země.*“¹⁷⁸

Hruška dostával těmito umělci určitý impulz a motivaci ke své tvorbě. Hloubkou, dokumentární přesností a propracovaností předběhl své předchůdce a právem se tak stal největším znalcem chodské kultury. V době svého bohatého literárního tvoření, byl vrstevníky označován čestným přídomek „*Arcichod po meči a po přeslici*“.¹⁷⁹

5.4 JINDŘICH ŠIMON BAAR A JAN FRANTIŠEK HRUŠKA

Spojitosť mezi těmito spisovateli začala již za jejich studijních let. Baar byl o čtyři roky mladší a svou povahou se značně od Hrušky lišil. Byl spíše temperamentní a výbušný. Hruška byl naopak obezřetný, klidný a ve škole cílevědomý. Baar měl značné problémy a nebýt Hruškovy pomoci, nejspíš by nedostudoval.¹⁸⁰

Při vyučování se Baar pro svoji tékavost nedokázal soustředit a na domácí přípravu příliš nedbal. S jeho problémy se váže i dochovaná historka archiváře Františka Teplého. Jednoho dne namísto toho, aby se doma učil, se venku oddával zimním radovánkám a v tom za ním přišel jeho přítel Hruška, který mu oznámil, že má přijít okamžitě domů, že na něho někdo čeká. Baar tedy odešel domů v domnění, že přišla jeho matka, která mu měla přinést nějaké jídlo. V pokoji ale ležela na stole učebnice gramatiky, ze které v ten den dostal nedostatečnou.¹⁸¹ Od toho dne se tedy za pomoci Hrušky začal systematicky připravovat. Baara doučoval i v algebře. Byl pro něj životním rádcem. Učil ho trpělivosti a rozvážnosti. Hruška se stal Baarovým celoživotním přítelem a pomocníkem na poli literárním.¹⁸²

I přesto, že oba spisovatele spojovala láska ke svému rodnému kraji, v jejich tvorbě byly určité rozdíly. Hruška měl svůj ideál, kterému oddal téměř celý svůj život. Baar naopak ve svém stylu odbočoval a jako spisovatel se spíše hledal. V pozdějších letech opustil své

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 63.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 54.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 69.

¹⁸¹ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího.* Praha: Družstvo Vlast, 1938. s. 52.

¹⁸² FELIX, Emil. *Chodsko v našem písemnictví: Dvanáct kapitol o literární tradici chodské.* V Plzni: Theodor Mareš, 1940. 111 s. Knihovna západní Čechy; Sv. 1. s. 69–70.

tendenční kněžské romány a vrátil se na své rodné Chodsko do Klenčí, kde se začal více věnovat chodské beletrii.

Mezi těmito spisovateli proběhl ale i jeden spor. V časopisu *Květy a Světozor* byla vytisknuta polemika o lidové písni, kde se poprvé střetly názory Baara a Hrušky. V roce 1891 na to napsal Hruška Baarovi: „*Příteli, je tu místa dosti, postav chaloupku novou, mé ubourávati nemusíš.*“¹⁸³

Typickým rysem mnohých chodských autorů byla znalost přírody a krajiny. Jak Baar, tak Hruška věrně zaznamenávali tyto úkazy. Typická díla jsou např. Baarovy práce *Na srdci přírody* nebo *Druhá kniha z přírody*. Při svém pobytu v Klenčí se Baar inspiroval Hruškovou národopisnou činností a nashromáždil pohádky, které vydal v knihách *Naše pohádky* a *Chodské pohádky a povídky*. Baarovi se podařilo na Chodsku objevit starší lidi, kteří ještě znali některé další chodské pohádky, a pět z nich zaznamenal. Dvě z nich znal Hruška ve zcela odlišných variantách a tři zbylé byly pro něj úplně neznámé. Baar také za dva roky nasbíral dalších deset pohádek, a dokonce objevil i roztrhaný výtisk, který našel ve starém mlýně ve vesnici Postřekov. Údajně ho tam zanesli kněží, kteří tam žili.¹⁸⁴

V posledních letech svého života Baar uvažoval o sepsání románu s kněžskou a chodskou tematikou. Měl se týkat tragické postavy kněze Pajdara z Draženova, o kterém nashromáždil mnoho informací. Dále společně s Hruškou a archivářem Teplým připravovali publikaci *Chodská čítanka*. Podnětem k sepsání této publikace byla snaha uspořádat obsáhlé a přehledné dílo, které by sloužilo jako příručka o chodském životě, kultuře a zvycích.¹⁸⁵

V poslední korespondenci zval Baar literárního znalce Emila Felixe k sobě domů, aby mu představil své připravované dílo. Jindřich Šimon Baar zemřel v roce 1925 ve své rodné vsi Klenčí pod Čerchovem. S politováním nad jeho odchodem se Hruška vyjádřil: „*Příteli drahý, můj Jindřichu, zdali jsi tušil, že si prorokuješ tak brzký západ života? V rozkvětu sil i slávy svého díla tak klidně hleděl jsi smrti vstříc! A klidně šla jistě duše Tvá, kam kynul Pán ... Myšlenky smutné utíkají mi znovu a znovu od práce i od spánku domů, domů, do rodného kraje, k otevřenému hrobu přítelovu. M se tam vrátím, už ho tam mít nebudu. Přistupuji ke své knihovně a hledám ve spisech Baarových, co bych si měl as otevřít, aby mi stesku ubylo. Hle, již to mám, román „K Bohu“. Ano, ano, k Bohu odešla očištěná duše Tvá! Otvírám namátkou*

¹⁸³ Tamtéž, s. 70.

¹⁸⁴ ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krůpěje vděčnosti a vzpomínání cititelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938. s. 68.

¹⁸⁵ HRUŠKA, Jan František – TEPLÝ, František – BAAR, Jindřich Šimon (eds.). *Chodská čítanka*. Ve Vyškově: nákladem F. Obziny, 1927. s. 7.

*a nalézám řádky, jako by byly dnes určeny pro naši rozervanou dobu a nespokojenou společnost. Zavírám jimi, přáteli, svou elegii. Vždyť Tvé knihy budou mluvit dál.*¹⁸⁶

Oba tito spisovatelé patří bezesporu k nejvýznamnějším představitelům chodské literatury. Avšak kdo by měl držet prvenství v této oblasti, nedokážu říci. Baarovo jméno je v současné vrstvě chodského obyvatelstva mnohem známější a to i díky tomu, že je po něm pojmenováno domažlické gymnázium. Hruška je bohužel stále opomíjen. Z výše zmíněných důkazů byl Hruška pro Baara inspirátorem a rádcem, což může jeho význam vyzdvihovat.

5.5 HRUŠKOVI POKRAČOVATELÉ

K Hruškovým beletristickým následovníkům patří několik významných jmen. Univerzitní profesor Josef Císler, narozen v Trhanově, se vedle své odborné činnosti věnoval beletrii. Ve svých dílech např. *Na haltravské stoupě* nebo *Dvoji život* popisoval zanikající staré chodské zvyky, ale i povahy lidí ze současnosti. K dalším autorům patří novinář Ladislav Hájek Domažlický, který svými povídkami, romány i básněmi obohacoval chodskou literaturu.¹⁸⁷

Známý širokou veřejností byl následovník Jan Vrba. Svými chodskými tématy po vzoru Hrušky a Baara získal velkou popularitu. K jeho nejvýznamnějším chodským dílům patří povídky a romány *Dolina*, *Boží mlýny*, *Soumrak Hadlasuc rodu*, *Zbytkový statek* nebo *Zrezivělý pluh*. Na rozdíl od Hrušky Vrba ztrácí národopisnou přesnost a dokumentárnost, která je pro Hrušku typická. Literární znalec Emil Felix označuje Vrbovy čtenáře za povrchní, jelikož označují jeho díla za vrchol chodské literatury. Felix uvádí Vrbovy skladby jako plytké a ledabyly napsané, což ale neubíralo na jeho popularitě v široké vrstvě čtenářstva. Vrba ve své tvorbě často přecházel. Nejdříve se inspiroval u Otakara Březiny, který ho dokonce vyzval, ať své básnické činnosti zanechá. Vrba přechází k tvorbě románů, povídek, kde se otevřeně hlásí ke vzorům Hrušky a Baara. Felix nejvíce oceňuje Vrbovu tvorbu s přírodní tematikou, kde jsou ale stejně patrné vzory od chodských znalců Baar, Hruška.¹⁸⁸

Jan Vrba nejvíce zaujímá svým vypravovatelským nadáním. Emil Felix ale označuje tento um pouze jako planou povídavost, která se vyznačuje povrchní znalostí tématu. Vrba svými díly touží po výstřednosti a popularitě. I velikán mezi literárními kritiky F. X. Šalda

¹⁸⁶ SKARLANDT, Julius, (ed.). *Baarův památník: kniha vzpomínek na vynikajícího chodského spisovatele*. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1926. s. 133.

¹⁸⁷ FELIX, Emil. *Chodsko v našem písemnictví: Dvanáct kapitol o literární tradici chodské*. V Plzni: Theodor Mareš, 1940. 111 s. Knihovna západní Čechy; Sv. 1. s. 76–78.

¹⁸⁸ Tamtéž.

označil Vrbovy romány jako nepropracované. Vrba ztrácí literární přesnost, která byla naproti tomu u Hrušky výsadou. Chybí mu bedlivá studie pramenů a předloh. Nejvíce je to typické v jeho trojdílném historickém románu *Chodská rebelie*. Proti tomuto dílu se vyjádřili odborníci přes chodskou historii jako např. Hruška, Baar, Teplý nebo Jirásek.¹⁸⁹

Hruška svým pedagogickým působením dokázal ve své činnosti inspirovat i své žáky. Gotthard Felix obohacoval chodský národopis svými díly ze svého rodného Kolovče. Dále svým působením přispívali např. profesor Josef Šlais, architekt Alois Procházka, Marie Lábková, profesor Jiří Horák, Hana Štěpánková, Antonín Klášterský nebo Antonín Weber.¹⁹⁰

5.6 UMĚLECKÁ SPOLUPRÁCE

Hruška spolupracoval také s mnohými ilustrátory a malíři. Ve své tvorbě se nesoustředil pouze na obsah, ale velkou váhu přikládal obrázkovému doprovodu ve svých knihách. Tento aspekt měl čtenáře více vtáhnout do chodského prostředí, které by tak bylo věrně a přesně zachyceno. Neméně důležitou zásluhu k záchraně chodského národopisu přisuzuje právě malířům a ilustrátorům.

Jeho první spolupráce byla s malířem Jaroslavem Špillarem, který se později sám svými díly na Chodsku nejvíce proslavil. Špillar byl doporučen trhanovským sládkem Hrubým, který u něj nějaký čas na Chodsku pobýval. Byl čerstvým absolventem malířské akademie. Jeho první malby měly doprovázet Hruškův článek *Děti na Chodsku*, uveřejněný v roce 1892 v časopisu *Květy*. Jejich první spolupráce ale zdárně nedopadla. Jaroslav Špillar se pro inspiraci přestěhoval do nedalekého Postřekova. Hruška ho navštívil v ateliéru, ale s jeho pracemi nebyl spokojen, a proto se zanedlouho jejich spolupráce rozešla.¹⁹¹

Za několik dní ale Hruška opět navštívil Špillara a uviděl jeho plátna s vyobrazením chodských výjevů, které byly přesně podle jeho představ. Špillar se nechal Hruškou inspirovat. Zalíbily se mu jeho dva články, které vyšly v časopisu *Světlozor* a v *Zlaté Praze* *Mezi chodskými dřevorubci*. Špillar se odstěhoval i se svou chotí do Hruškovy rodné Pece pod Čerchovem, kde pořádal časté pochůzky po lesích na Čerchově a vyobrazoval chodské dřevorubce při své práci. S Hruškou také často debatoval o svých společných plánech a o chodské národopisné záchranné činnosti. Na Peci vznikla i další Špillarova slavná díla ze

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 80.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 101–103.

¹⁹¹ HRUŠKA, Jan František. *Z pozadí chodského národopisu: čtvero rozprav*. V Plzni: nákladem Grafických závodů, 1921. Plzeňská knihovna, sv. 1. s. 8–10.

života Chodů, která pak byla v roce 1904 představena národopisnou výstavou v Plzni. Špillar si chodskou krajinu, lid a jeho obyčeje zamiloval stejně tak jako Hruška a mnozí další obnovitelé staré chodské slávy.¹⁹²

Hruška se o Špillarově významu chvalně vyjádřil: „*Neobyčejná původnost nadání, zvláště jemná bystrost pozorovací i zřejmá píle ohlašovaly tu příchod pravého genia. Úspěch z výstavy – mravní i hmotný – posilnil obojí tuto stránku tvoření Špillarova.*“¹⁹³

Společně s malíři podnikal Hruška výpravy za svými obrázky. Malíř Antonín Levý autenticky zaznamenal chodský statek nebo Hruškův bývalý domažlický gymnaziální profesor Jan Kovář ztvárnil obraz dřevorubeckého srubu.¹⁹⁴ Hruška byl dále velmi spokojen s prací krajináře Antonína Regála, který pracoval samostatně a svá díla vyobrazoval podle jeho představ. Avšak po zaplacení prvního honoráře své práce zanechal a Hruška musel najít dalšího malíře ke svým dílům. K jeho dalším věrným společníkům patřil abiturient domažlického gymnázia Jan Paroubek. Působil jako učitel na několika chodských vesnicích a malířství měl spíše jako svoji zálibu. To však neubíralo na významu jeho děl. Velmi přesně namaloval např. nábytek, kraslice a další drobné předměty. Dále postavy truhlářů, tesařů nebo kovářů. Svoji sbírku obrázků ukázal Paroubek spolu s Hruškou Alfonsu Muchovi, který pochválil jeho díla. Paroubkova díla jsou zachycena v článku *O chodském kroji v Plzeňsku 1920*, anebo v pohádkách, konkrétně u díla *Princ Jáhcivíc* nebo *Princezna přadlena*.¹⁹⁵

Hrušku lákaly nejen malby, ale také fotografie. Chtěl tak ještě hlouběji zachytit chodskou kulturu. Výše jsem se zmínil, že byl Hruška i krajinským jednatelem u archologické komise při České akademii. Díky tomuto postu žádal ke koupi nebo alespoň k zapůjčení fotoaparátu. Alois Jirásek měl Hrušku seznámit s Josefem Václavem Sládkem, který by ho fotografování naučil. Nakonec kvůli financím si nemohl fotoaparát pořídit. Na jeho rodném Chodsku se ale seznámil s amatérským fotografem Eduardem Strouhalem. Společně s ním ho spojovala vášeň ke své práci, píle a pracovitost. Podnikali spolu mnohé pochůzky a podařilo se jim zachytit např. zimní svážení dříví z Čerchova, sekání okřínu, výrobu vřeten nebo focení momentek dřevorubců při své práci. Jejich spolupráce ale náhle skončila po zimní práci, kdy Strouhal prochládl a onemocněl. Hruška se k fotografování odhodlal sám. Vypůjčil si fotoaparát od domažlického fotografa Josefa Taubra.¹⁹⁶

¹⁹² Tamtéž, s. 11.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 16–17.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 28–29.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 24–26.

Svou činností byl Hruška spjat i s hudebním uměním. Za svého mládí se v Klenčí pod Čerchovem seznámil s mladým hudebníkem Jindřichem Jindřichem. Oba měli k hudbě velmi blízko. S Hruškou ho spojovala nejen láska ke svému rodnému kraji, ale i vřelé přátelství. Národopisec Hruška byl pro Jindřicha nepostradatelným pomocníkem při korektuře chodského dialektu v jeho chodských písních a i on sám byl velký znalec chodské lidové písně. Hruška se o Jindřichovi zmiňuje jako o zachraniteli chodské písně a muziky. Společně spolupracovali na koledách: *Zpěv vánoční* a v neposlední řadě se Jindřich nechával Hruškou inspirovat ve svém sedmidílném *Chodském zpěvníku*. Také přispěl svou studií: *Lidová píseň, hudba a tanec na Chodsku* do Hruškovy publikace *Chodská čítanka*. Jindřich vycházel z Hruškovy studie a děl při zařizování svého chodského muzea¹⁹⁷. Ve své práci Chodsko se Jindřich o Hruškovi vyjadřuje: „*Slavné trojhvězdy národopisců: Erben–Němcová–Hruška, svítilo mi při této práci na cestu*“. Jindřich Jindřich neodmyslitelně patří po bok Hrušky a Baara k velkým zachráncům chodské kultury.¹⁹⁸

¹⁹⁷ FELIX, Emil (eds.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935, s. 46.

¹⁹⁸ FELIX, Emil. *Chodsko v našem písemnictví: Dvanáct kapitol o literární tradici chodské*. V Plzni: Theodor Mareš, 1940. 111 s. Knihovna západní Čechy; Sv. 1. s. 98–100.

6 BIBLIOGRAFIE

Pro přehled uvádím seznam Hruškových vydaných knížek, které jsem chronologicky seřadil. Zařadil jsem sem jak jeho beletristická, náboženská tak národopisná díla. Jsou zde i Hruškova díla, která byla vydána po jeho smrti jinými autory.

1895

HRUŠKA, Jan František. *Na zboží chodském: povídka*. V Praze: Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba), 1895. 297 s. V edici *Zábavy večerní*; roč. 15, č. 1, dílo 91.

1897

HRUŠKA, Jan František. *Tomšáci, aneb, Co dělá vychování!*. V Praze: Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba), 1897. 43 s. V edici *Zábavy večerní*; roč. 18, č. 3, dílo 100.

1901

HRUŠKA, Jan František. *Chodské bajky*. Praha: Otto, [1901]. 59, 93 s. V edici *Česká knihovna zábavy a poučení*; č. 12.

1903

HRUŠKA, Jan František. *V záblescích staré chodské slávy*. V Praze: J. Otto, 1903. 155 s. V edici *Česká kniha zábavy a poučení*; 16.

1904

HRUŠKA, Jan František. *Chléb náš vezdejší: Zbožné prosby a úvahy katolického křesťana*. Praha: Kotrba, 1904. 230, 2 s.

1905

HRUŠKA, Jan František. *Nové chodské bajky*. V Praze: Hejda & Tuček, [mezi 1905 a 1910]. 81 s.

1907

HRUŠKA, Jan František (eds.). *Dialektický slovník chodský*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. 127 s. Archiv pro lexikografii a dialektologii; č. 7.

1913

HRUŠKA, Jan František. *Děreček včelařem: Chodský obrázek*. Praha: Topič, [1913]. 91 s. Osení; 54.

1914

HRUŠKA, Jan František. *Třetí kniha chodských bajek podle názorů a mravů chodských*. V Praze: Hejda a Tuček, [1914]. 172 s.

1916

HRUŠKA, Jan František. *Hořící keř: Motlitby a meditace*. Praha: Českoslov. akc. tiskárna, [1916]. 221 s.

HRUŠKA, Jan František. *Na hejtě: Chodské pohádky*. Praha: A.B. Černý, [1916] nebo 1917. 122 s.

1917

HRUŠKA, Jan František. *Jiskry z popela: čtvrtá kniha chodských bajek*. V Praze: Československá akciová tiskárna, 1917. 96 s.

HRUŠKA, Jan František. *Na hejtě: chodské pohádky*. Praha: A.B. Černý, 1917. 122 s.

1919

HRUŠKA, Jan František. *Hořící keř: Modlitby a meditace*. Praha: Čsl. akc. tisk., 1919. 206 s., 2 l.

HRUŠKA, Jan František. *Rytíř z Čech: Z první knihy chod. pohádek Na hejtě přepsáno v podřečí*. Praha: A.B. Černý, [1919]. 13, 1 s.

1920

HRUŠKA, Jan František. *Na hyjtě: druhá kniha chodských pohádek*. Praha: A.B. Černý, 1920. 94 s., [4] l. obr. příl.

HRUŠKA, Jan František. *O chodském kroji*. Plzeň: Kroužek přátel starožitností, 1920. 17 s.

HRUŠKA, Jan František. *Princ Jáhcivíc: Časová pohádka na podkladě prstonárodním*. Plzeň: Beníško, 1920. 12 s.

HRUŠKA, Jan František. *Za svobodu!: řetěz časových bajek*. Praha: A.B. Černý, 1920. 63 s.

1921

HRUŠKA, Jan František. *Cyrl: Životopis sirotka*. Plzeň: K. Beníško, 1921. 43 s. V edici *Raná setba*; 1.

HRUŠKA, Jan František. *Náši pod Čerchovem: řada chodských postav a povah*. Plzeň: Karel Beníšek, 1921–1931. 4 sv. (163; 208; 220; 177 s.).

HRUŠKA, Jan František. *Vo třech princeznach*. Praha: nákladem České grafické Unie, 1921. 15 s.

HRUŠKA, Jan František. *Z pozadí chodského národopisu: čtvero rozprav*. V Plzni: Grafické závody, 1921. 94 s. V edici *Plzeňská knihovna*; sv. 1.

HRUŠKA, Jan František. *Za svobodou: Řetěz časových bajek*. Praha: A.B. Černý, 1921. 64 s.

1922

HRUŠKA, Jan František. *Jiskry z popela: 4. kn. chodských bajek*. 2. vyd. Praha: Československá akc. tisk., 1922. 96 s.

1923

HRUŠKA, Jan František. *Bajky o včelách*. Praha: Svaz ústř. včelař. spolků, 1923. 56 s.

HRUŠKA, Jan František. *Na hyjtě: chodské pohádky*. 2. rozmn. vyd. Praha: Čsl. akc. tiskárna, 1923. 174 s.

1924

HRUŠKA, Jan František. *Královna přadlena: pohádka*. Praha: Čsl. akc. tiskárna, 1924. 33 s.

HRUŠKA, Jan František. *Přemyslův pluh: pohádka*. Praha: Československá akc. tiskárna, 1924. 13, (1) s.

1925

HRUŠKA, Jan František. *Na hejtě: Chodské pohádky. Díl 3.* 1. vyd. - vzác. vyd. Praha: [s.n., 1925]. 164 s.

1926

HRUŠKA, Jan František. *Z paměti děřečka včalaře.* V Praze: Československá akciová tiskárna, 1926–1927. 2 sv. V edici *Raná setba*; 16, 23.

HRUŠKA, Jan František. *Z paměti děřečka včalaře. Část I., Nová samostatná kniha spisu "Děřeček včalařem".* Praha: Československá akc. tiskárna, 1926. 156 s., 1 list. V edici *Raná setba*; 16.

1927

HRUŠKA, Jan František – TEPLÝ, František – BAAR, Jindřich Šimon (eds.). *Chodská čítanka.* Ve Vyškově: nákladem F. Obziny, 1927. 310 stran, 18 nečíslovaných listů obrazových příloh. 27. svazek Obzinových tisků.

1929

HRUŠKA, Jan František. *Proč jsem neodpadl a neodpadnu: Řetěz časových úvah.* V Praze: Československá akciová tiskárna, 1929. 251 s.

HRUŠKA, Jan František. *Výbor z chodských bajek.* V Praze: L. Kuncíř, 1929. 125 s.

1930

HRUŠKA, Jan František. *Rytíř z Čech: z první knihy chodských pohádek Na hejtě přepsáno z podřečí.* V Praze: A.B. Černý, [1930]. 13 s.

1932

HRUŠKA, Jan František. *Domácí chléb: starosvětská povídka z Chodska.* V Praze: Československá akciová tiskárna, 1932. 279 s. V edici *Sbírka lidových románů a povídek*; Sv. 7.

1933

HRUŠKA, Jan František. *Na hyjtě: Chodské pohádky. Díl 4.* 1. vyd. – vzác. vyd. V Praze: Universum, 1933. 148 s.

1934

HRUŠKA, Jan František. *Hořící keř: modlitby a meditace.* 4. vyd. V Praze: Universum, 1934. 190 s.

1935

HRUŠKA, Jan František. *Kohout a sedmihlásek: Bajka děkovaná.* [Praha: s.n.], 1935. 1 sv.

HRUŠKA, Jan František. *Mezi chodskými dřevorubci.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1935. 90 s. Vlastivědná knihnice Plzeňska; pořadí 2., sv. 1.

HRUŠKA, Jan František. *Mezi chodskými dřevorubci.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1935. 90 s. Vlastivědná knihnice Plzeňska; Pořadí 2. Sv. 1.

HRUŠKA, Jan František. *Nové chodské bajky.* Druhé, přepracované vydání. Praha: J. Kobes, 1935. 104 s.

1936

HRUŠKA, Jan František. *Na hyjtě: chodské pohádky. Díl 5.* V Praze: Vyšehrad, 1936. 103 s.

1937

HRUŠKA, Jan František. *U mámy, u mamičky: dětské obrázky.* V Praze: Vyšehrad, 1937. 142 s.

1938

HRUŠKA, Jan František – KADLEC, Karel (eds.). *Proč jsem neodpadl a neodpadnu: Řetěz časových úvah.* 2. vyd. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1938. 268 s.

1940

ERBEN, Karel Jaromír – BAAR, Jindřich Šimon – HRUŠKA, Jan František. *Chodské pohádky*. Praha: Edvard Fastr, 1940. 188 s.

HRUŠKA, Jan František. *U mámy, u mamičky: dětské obrázky*. 2. vydání. V Praze: Vyšehrad, 1940. 142 s.

HRUŠKA, Jan František. *Zlatá zrnka: výběr z bajek*. V Plzni: Farní odbor Katolické akce, 1940. 24 s.

1976

HRUŠKA, Jan František. *Pták Štěstí*. K vydání připravila PSŮTKOVÁ, Zdeňka. Praha: Albatros, 1976. 146 s. V edici *Z pohádky do pohádky*.

1983

HRUŠKA, Jan František. *Dvě chodský pohádky*. Praha: Albatros, 1983. 31 s. V edici *Korálky*, sv. 139.

1998

BAAR, Jindřich Šimon – BARTOŠ, František – HRUŠKA, Jan František. *Dědečkovy pohádky*. Havlíčkův Brod: Knihy nejen pro bohaté, 1998. 63 s.

7 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem si kladl za cíl vyobrazit život Jana Františka Hrušky společně s jeho pedagogickým a etnografickým významem, představit jeho literární tvorbu a vymezit jeho vztah mezi ostatními badateli, kteří působili na Chodsku. O jeho životě se mně podařilo zjistit mnohé skutečnosti, které jsem vyhledal z jeho knih, z práce literárního vědce Emila Felixe, ze svědectví jeho bývalých žáků, významných umělců, blízkých přátel, z ústního pramene pecáckého patriota Jana Riederera a z jeho pozůstalosti.

Životopis zachycuje jeho mládí na rodné vesnici, průběh studií na vysoké škole, kde se vytvářela jeho spisovatelská osobnost, dále vyobrazuje pedagogické zkušenosti nebo mnohá ocenění a uznání. Síla v jeho tvorbě byla skrze křesťanskou víru, která hrála, dovoluji si říci, hlavní roli v jeho literárním i osobním životě, a o které se nebál veřejně vyjadřovat v jakékoliv době. Celkový úspěch Jana Františka Hrušky vycházel z jeho životní filozofie – propojenost umění s křesťanským vyznáním.

Zjistil jsem, že kromě své vynikající vědecké činnosti, kterou oceňovaly dokonce špičky české inteligence, byl velmi oblíbený pedagog, na kterého mnozí jeho žáci chvalně vzpomínali a připomínali jeho učitelský přínos. Z těchto důkazů mohu tvrdit, že Hruška byl jako osobnost ve svém pedagogickém nebo spisovatelském povolání velice úspěšný. Jeho úspěch však negativně vyrovnával jeho špatný zdravotní stav, který byl chatrný již od dětství a několikrát ve svém životě musel zanechat své činnosti.

I přesto, že se jako spisovatel ve svém životě oddal Chodsku, jako svému ideálu, tvořil nejen odbornou, ale i uměleckou a duchovní literaturu. Jeho vědecká činnost si žádala mnohé oběti a strádání, které Hruška podstupoval, což se ale vykompenzovalo jeho dokumentární přesností. Svým národopisným významem nebyl na Chodsku překonán a jeho práce byly po právu uznávány a kladně přijímány. Svým působením poskytoval i vlastenecký přínos, který jsem vypožoroval v jeho dílech. Nejen svým spisovatelským talentem, ale i dobročinností si vysloužil jméno hodné obdivu, které bylo známo především na poli regionálním. Mezi ostatními chodskými badateli patřil k těm nejvýznamnějším a svým způsobem je dokázal inspirovat.

Vhodným doplněním mé práce by mohl být podrobný literární rozbor Hruškových děl, která jsou žánrově velmi pestrá. Využitelnost mé práce může spočívat v hlubším bádání v Hruškově životě. Dále může má práce posloužit např. jako zdroj informací k historické naučné stezce, která by mohla být spjata s jeho rodnou vesnicí a okolní přírodou kolem hory

Čerchov. V neposlední řadě by se moje práce dala pedagogicky využít ve výuce českého jazyka, konkrétně v problematice dialektu nebo ve výuce dějepisu v kapitolách regionálních dějin.

Při zpracovávání bakalářské práce se stal Jan František Hruška pro mě velkým člověkem. Dokázal ve mně vzbudit dojem opravdové oddanosti, vlastenectví, pracovní vytrvalosti a nezlomného charakteru. Je tedy i mou inspirací ve svém budoucím učitelském povolání. Všechna čest tomuto velkému učiteli a etnografovi Chodska.

8 SUMMARY

This thesis deals with a Chod writer, ethnographer and teacher Jan František Hruška. The aim of the work is to form his detailed biography, to show Hruška's paedagogical and ethnographical importance, to introduce his rich literary work, especially *The Dialectic Chod Dictionary*, and to focus on Hruška's relationship with the other Czech artists, working in the Chodsko region.

The thesis also describes the relationship of Hruška and Jindřich Šimon Baar, another significant Chod personality.

Hruška's name is very important for the Czech folklore. As one of the first, he started to notice the downgrade of the Chod culture. The reason for Hruška's lifelong work was his deep relation to his home region. He found himself a determination and motivation to the literary portrayal of the Chod life. His ethnographical research and documentary accuracy was unique at the time of his life. Many successors proceeded in his work. However, they had never reached Hruška, nor by the extent of their work, nor by the accuracy. The other Czech personalities relied on his knowledge of the Chod culture and started to be more interested in the Chodsko region, to write about it and to visit it.

Even though Hruška as a writer dedicated his life to the Chodsko region as his ideal, he created not only non-fiction literature but also art and religious literature. His scientific activity demanded sacrifices and hardship, but they were compensated with his documentary accuracy. His ethnographical importance in the Chodsko region has never been overcome and his texts were acknowledged and positively accepted. He also provided some patriotic contribution, which can be observed in his work. He gained his good reputation worth of admiration not only by his writing skills but also by his charity. Amongst the other Chod researchers, he belonged to the most important ones and he was able to inspire them in a way.

The suitable completion of this thesis could be the detailed analysis of Hruška's pieces of work, that are of many various genres. The utilization of my work can lie in the further research on Hruška's life and its unexplored periods. The thesis can also serve as the source of information for a historical nature trail, which could be connected to Hruška's home village and the surrounding nature of the Čerchov mountain. Last but not least, the thesis could be used paedagogically for Czech language lessons, particularly for the topic of dialects, or in History lessons in the topic of the regional history.

9 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Archivní prameny:

Archiv města Plzně, fond František Jan Hruška, 1881–1937.

Z toho citováno: č. inv. 61, karton 2085, Léta studijní Františka Hrušky a léta hučitelská.poč. 20. stol.

Archiv města Plzně, fond Státní gymnázium Plzeň, roky 1877–1950.

Z toho citováno: č. inv. 60, č. rkp. 11286, Kronika školy 1877–1950.

Archiv města Plzně, fond Literárně umělecký klub v Plzni 1878–1951.

Státní oblastní archiv Plzeň, fond Sbirka matrik západních Čech – Trhanov 15 – Pec (Hochofen), fol. 1 - 178: matriční zápisy narozených (1855 - 1896).

Archiv Muzea Chodska Domažlice, fond Jan František Hruška – korespondence přijatá od J. Š. Baara.

Z toho citováno: L2/3a korespondence od J. Š. Baara L5113.

Archiv Muzea Chodska Domažlice, fond Jan František Hruška E4/5a – vzpomínkové a literárně-historické práce, rukopisy, fotografie.

Archiv Muzea Chodska – fond Jan František Hruška E/5b – literární a národopisná činnosti.

Západočeské muzeum v Plzni. Fotografie. Pohřeb J. F. Hrušky.

Z toho citováno: příloha č. 20, příloha č. 21, příloha č. 22.

Dřevorubecké muzeum v Peci pod Čerchovem. J. F. Hruška.

Z toho citováno: příloha č. 26, příloha č. 27, příloha č. 28.

Ústní prameny:

Rozhovory s panem Janem Riedererem, zakladatelem a provozovatelem Dřevorubeckého muzea v Peci pod Čerchovem, vedené autorem březem – duben 2017 v Peci pod Čerchovem. Záznamy a přepisy rozhovorů v archivu autora.

Literatura:

FELIX, Emil (ed.). *Hruškův památník: stati, vzpomínky a básně k sedmdesátým narozeninám věrného Chodů syna a básníka, profesora PhDr. h.c. Jana Františka Hrušky*. V Plzni: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1935

FELIX, Emil. *Chodsko v našem písemnictví: Dvanáct kapitol o literární tradici chodské*. V Plzni: Theodor Mareš, 1940. 111 s. Knihovna západní Čechy; Sv. 1.

FELIX, Emil. *Jan Fr. Hruška: Život a dílo: Literární studie*. Praha: Lidová akademie, 1927

SKARLANDT, Julius, ed. *Baarův památník: kniha vzpomínek na vynikajícího chodského spisovatele*. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1926

ZIMA, Václav. *V paměť Jana Františka Hrušky: krupěje vděčnosti a vzpomínání ctitelů, přátel a žáků velkého zemřelého spisovatele Chodska, věřícího křesťana, pokorného dělníka Božího*. Praha: Družstvo Vlast, 1938

MACHÁČEK, Fridolin – LÁBEK, Ladislav (eds.) *Plzeňsko: List pro vlastivědu západních Čech. Roč. 1927. (1), čís. 1*. Plzeň: Kroužek starožitností, 1927. 20 s.

ZÁVACKÁ, Věra. *Literární průvodce Chodskem: metodický materiál KBN Domažlice*. Domažlice: Knihovna Boženy Němcové, 1984. 22 s.

MLNÁŘÍKOVÁ, Hana. *Domažlické kamínky: mozaika literárních osobností*. Domažlice: Knihovna Boženy Němcové, 1995. 68 s.

SLAVÍK, Jindřich Maria – SVOZIL, Oldřich (eds.) *Poselství: almanach k dvacátému pátému výročí Družiny literární a umělecké: [1913-1938]*. Olomouc: Družina literární a umělecká, 1938. 405, 4 s.

HRUŠKA, Jan František – TEPLÝ, František – BAAR, Jindřich Šimon (eds.). *Chodská čítanka*. Ve Vyškově: nákladem F. Obziny, 1927

HRUŠKA, Jan Fr. *Z pozadí chodského národopisu: čtvero rozprav*. V Plzni: Nákladem Geografických závodů v Plzni, 1921

HRUŠKA, Jan František. *Náši pod Čerchovem: řada chodských postav a povah*. Plzeň: Karel Beníšek, 1921. 163 s.

HRUŠKA, Jan František – KADLEC, Karel (eds.). *Proč jsem neodpadl a neodpadnu: Řetěz časových úvah*. 2. vyd. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1938. 268 s.

HRUŠKA, Jan František. *Dialektický slovník chodský*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907]. Archiv pro lexikografii a dialektologii,

HRUŠKA, Jan František. *U mámy, u mamičky: dětské obrázky*. 2. vydání. V Praze: Vyšehrad, 1940

HRUŠKA, Jan František. *Cyril: životopis sirotka*. Plzeň: K. Beníško, 1921. 43 s. V edici *Raná setba*; sv. 1.

HRUŠKA, Jan František. *V záblescích staré chodské slávy*. Praha: Otto, 1903. 155 s., 4 obr. Česká knihovna zábavy a poučení; č. 16.

HRUŠKA, Jan František. *Chodské bájky*. Praha: Otto, [1901]. 59, 93 s. Česká knihovna zábavy a poučení; č. 12.

HRUŠKA, Jan František. *Na hyjtě: Chodské pohádky*. 2. rozmn. vyd. Praha: Čsl. akc. tiskárna, 1923. 174 s.

HRUŠKA, Jan František. *Na hyjtě: Chodské pohádky*. 3. 0Praha: Čsl. akc. tiskárna, [1926]. 164 s.

HRUŠKA, Jan František. *Na hyjtě: chodské pohádky. Díl 4*. 1. vyd. - vzác. vyd. V Praze: Universum, 1933. 148 s.

HRUŠKA, Jan František. *Chodské bájky: podle životních názorů chodského lidu*. Praha: J. Otto, [1916]. 59 s.

HRUŠKA, Jan František. *Mezi chodskými dřevorubci*. Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1935. 90 s., [11] obr. příl. Vlastivědná knihnice Plzeňska; pořadí 2., sv. 1.

Časopisecké a novinové články:

HANIN, A. B. [HRUŠKA, Jan František]. Douba dřevař: povahopisný obrázek z Chodska, *Národní listy*. 1889, roč. 29, č. 158 (9.6.), s. 7. Dostupné z Kramerius NK ČR

HRUŠKA, Jan František. Národní písně z Chodska, Český lid. 1892, roč. 1, s. 391–394.
Dostupné také z: <http://tyfoza.no-ip.com/ceskylid/html/knihy/ceskylid01/index.htm>.

Elektronické zdroje:

Domažlice. Oficiální stránky města. [online]. Dostupné z www: <https://www.domazlice.eu/o-domazlicich/oceni-mestem-domazlice/cestni-obcane-mesta-domazlice/>

[Citováno dne 2017-02-20.].

10 OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Seznam příloh:

1. Příloha č. 1 – perokresba Jana Františka Hrušky od Karla Špillara.
2. Příloha č. 2 – rodný dům Jana Františka Hrušky v Peci pod Čerchovem.
3. Příloha č. 3 – pamětní deska Jana Františka Hrušky na jeho rodném domě.
4. Příloha č. 4 – Jan František Hruška a Jindřich Šimon Baar.
5. Příloha č. 5 – Jan František Hruška v šedesáti letech.
6. Příloha č. 6 – Jan František Hruška se svojí manželkou Magdalénou a schovankou Annou.
7. Příloha č. 7 – Jan František Hruška ve svém bytě v Plzni.
8. Příloha č. 8 – slavnostní promoce Jana Františka Hrušky v roce 1936 v Plzni.
9. Příloha č. 9 – Jan František Hruška Chodové na plzeňské radnici při jeho promoci v roce 1936.
10. Příloha č. 10 – Jan František Hruška s paní J. Novotnou z Prahy na zahradě č. p. 107 v Peci pod Čerchovem.
11. Příloha č. 11 – Jan František Hruška se svojí spolužačkou.
12. Příloha č. 12 – busta Jana Františka Hrušky od sochaře Aloise Langerbergera uložena v depozitáři Muzea Chodska v Domažlicích
13. Příloha č. 13 – sochař Alois Langerberger při práci na bustě Jana Františka Hrušky v Trhanově v roce 1930.
14. Příloha č. 14 – Alois Langerberger při práci na bustě.
15. Příloha č. 15 – Jan František Hruška s rodinou a přáteli v roce 1937 v Peci pod Čerchovem.
16. Příloha č. 16 – Jan František Hruška před kaplí sv. Prokopa v Peci pod Čerchovem.
17. Příloha č. 17 – současná fotografie kaple sv. Prokopa.
18. Příloha č. 18 – Jan František Hruška, armádní generál Josef Boček a spisovatel Jakub Cvačka.
19. Příloha č. 19 – Jan František Hruška ve své rakvi.
20. Příloha č. 20 – pohřební průvod Jana Františka Hrušky 21. října 1937.
21. Příloha č. 21 – pohřeb Jana Františka Hrušky.
22. Příloha č. 22 – Chodové nesoucí rakev Jana Františka Hrušky.
23. Příloha č. 23 – posmrtné odlitky Jana Františka Hrušky od Václava Amorta uloženy v depozitáři Muzea Chodska v Domažlicích.
24. Příloha č. 24 – vyznamenání Jana Františka Hrušky.
25. Příloha č. 25 – dopis J. Š. Baara J. F. Hruškovi, z roku 1919.
26. Příloha č. 26 – slavnostní večer na počest šedesátých narozenin Jana Františka Hrušky v roce 1925.
27. Příloha č. 27 – Jan František Hruška členem Královské české společnosti nauk.
28. Příloha č. 28 – bajka Ryby od Jana Františka Hrušky.

PŘÍLOHA

Příloha č. 1 – perokresba Jana Františka Hrušky od Karla Špillara.¹⁹⁹

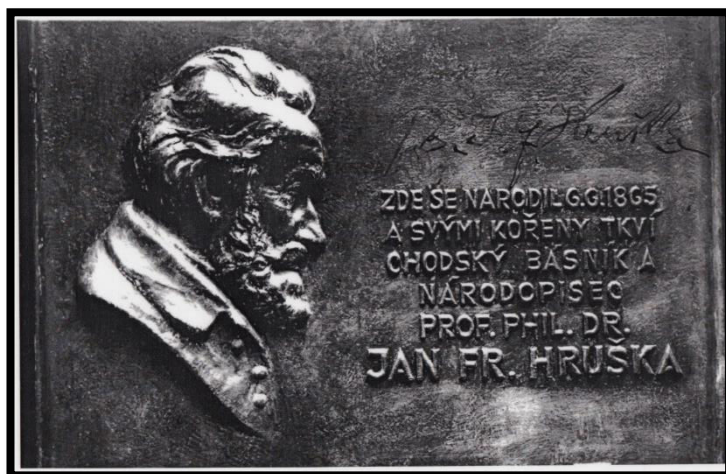

¹⁹⁹ Ze sbírky Jana Riederera.

Příloha č. 2 – rodný dům Jana Františka Hrušky v Peci pod Čerchovem.²⁰⁰

Příloha č. 3 – pamětní deska Jana Františka Hrušky na jeho rodném domě.²⁰¹

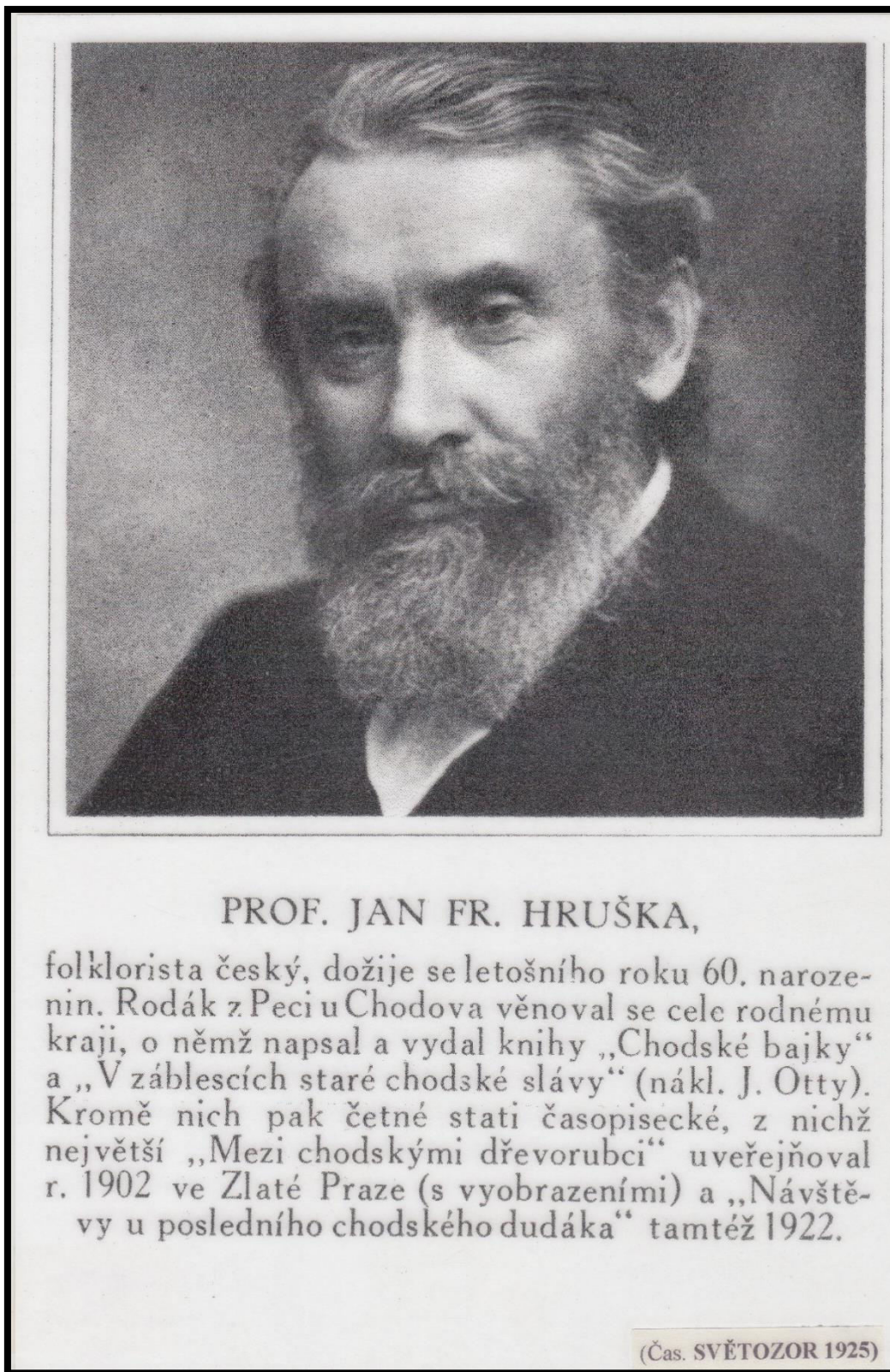

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž.

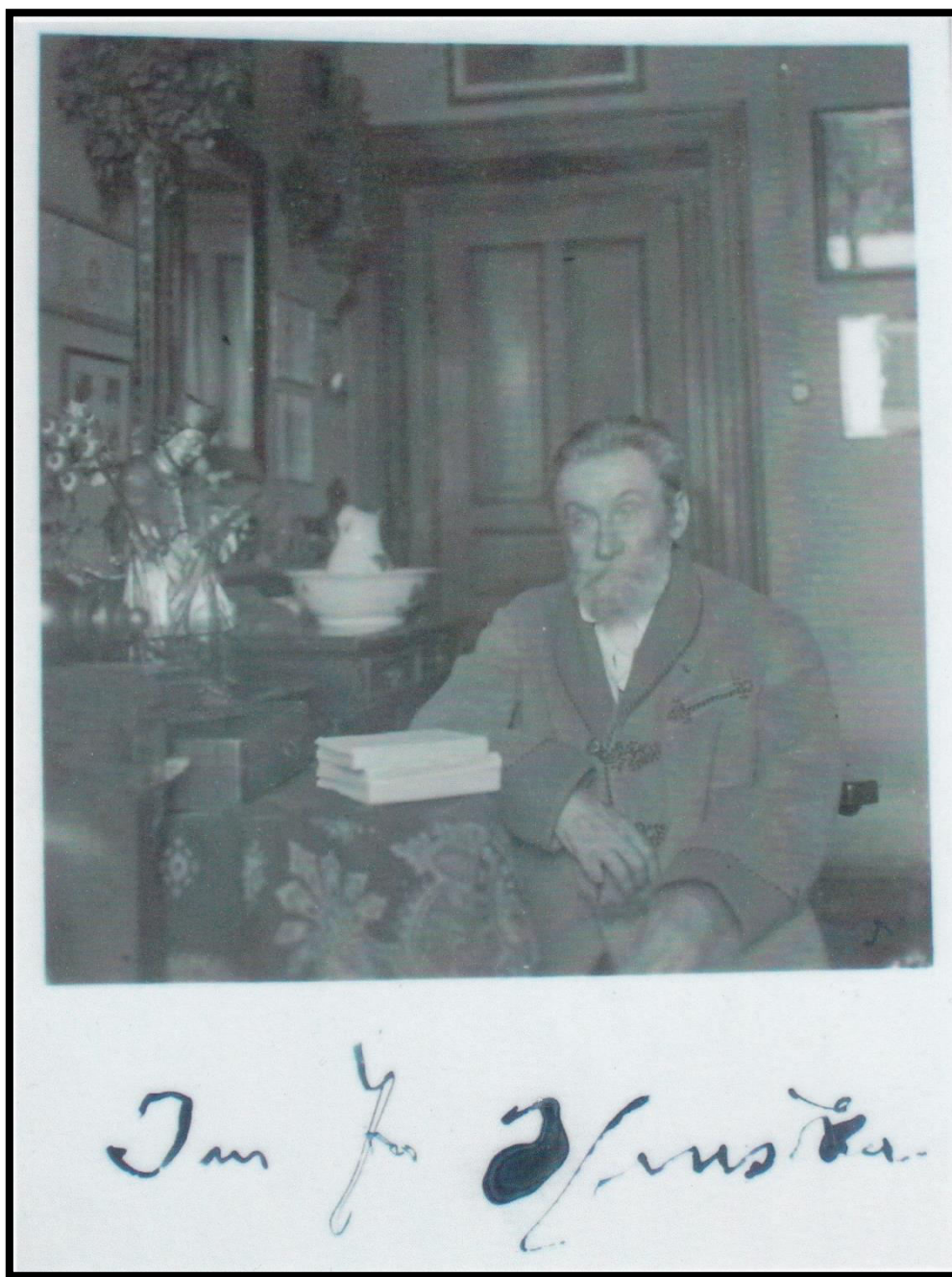
²⁰² Ze sbírky Jana Riederera.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž.

Příloha č. 9 – Jan František Hruška a Chodové na plzeňské radnici při jeho promoci
v roce 1936.²⁰⁷

²⁰⁷ Tamtéž.

Příloha č. 10 – Jan František Hruška s paní J. Novotnou z Prahy na zahradě č. p. 107 v Peci pod Čerchovem.²⁰⁸

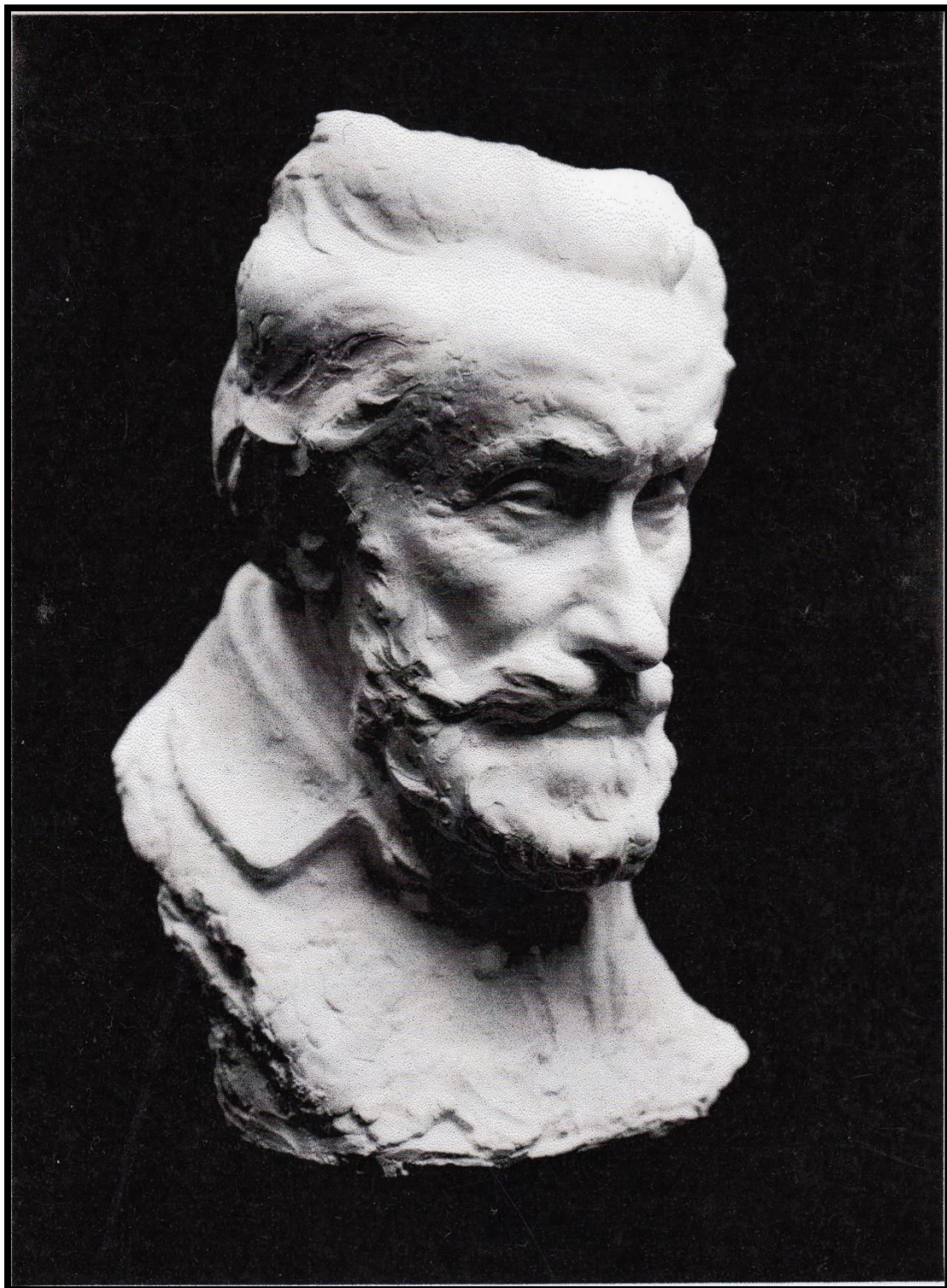

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Tamtéž.

Příloha č. 12 – busta Jana Františka Hrušky od sochaře Aloise Langerbergera uložena v depozitáři Muzea Chodska v Domažlicích.²¹⁰

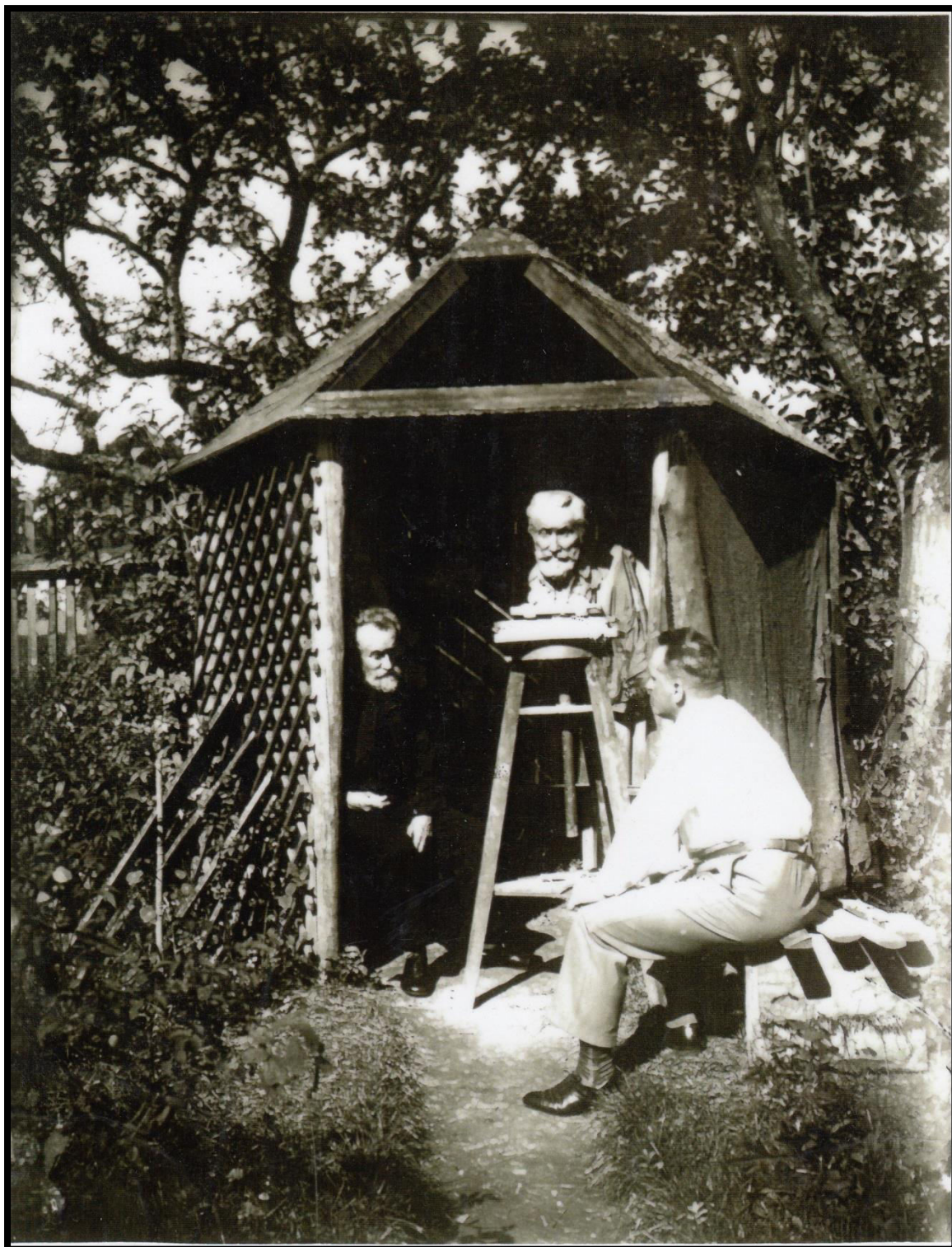
²¹⁰ Tamtéž.

Příloha č. 13 – sochař Alois Langerberger při práci na bustě Jana Františka Hrušky v Trhanově v roce 1930. ²¹¹

²¹¹ Tamtéž.

Příloha č. 14 – Alois Langerberger při práci na bustě.²¹²

²¹² Tamtéž.

Příloha č. 15 – Jan František Hruška s rodinou a přáteli v roce 1937 v Peci pod Čerchovem.²¹³

²¹³ Tamtéž.

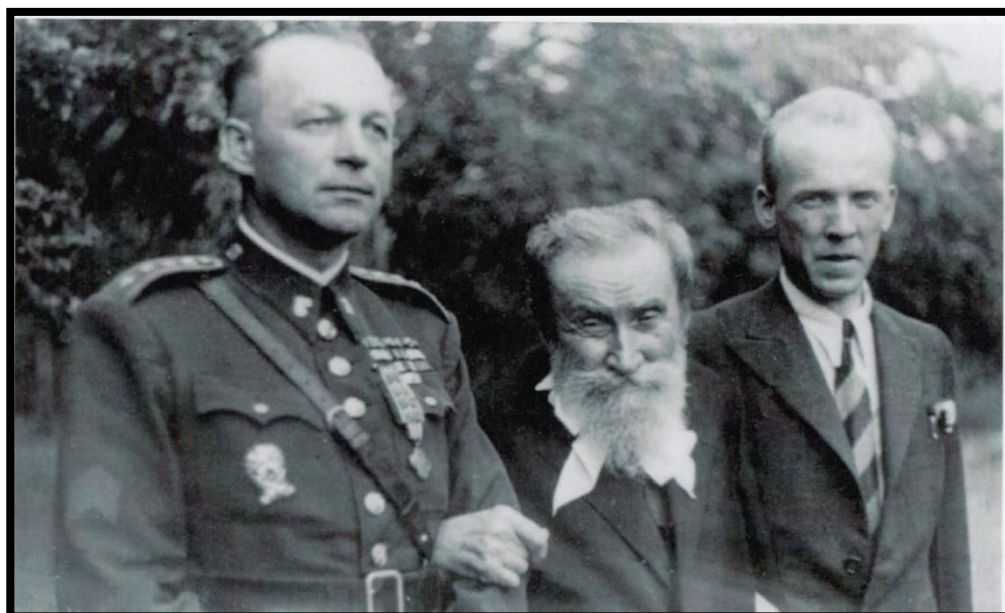

²¹⁴ Tamtéž.

Příloha č. 17 – Současná fotografie kaple sv. Prokopa.²¹⁵

Příloha č. 18 – Jan František Hruška, armádní generál Josef Boček a spisovatel Jakub Cvačka²¹⁶

²¹⁵ Vlastní fotografie.

²¹⁶ Ze sbírky Jana Riederera.

Příloha č. 19 – Jan František Hruška ve své rakvi.²¹⁷

Příloha č. 20 – pohřební průvod Jana Františka Hrušky 21. října 1937.²¹⁸

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Ze sbírky Západočeského muzea v Plzni.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Tamtéž.

Příloha č. 23 – posmrtné odlitky Jana Františka Hrušky od Václava Amorta uloženy v
depozitáři Muzea Chodska v Domažlicích.²²¹

²²¹ Ze sbírky Jana Riederera.

²²² Tamtéž.

Drahý bratře, jsem rád, že učíš a to je důležitá věc se to může osvědčit. Dum spiras spera! Křáci cí na nás sloví přináší ve svém klínu už ne ráč ale brni. Na Peci jsem byl, Kaphižka navstívil, za všechny věrné chody se pohnul. - Napsi, kolik vajček si přeješ (1 kus slují 1 křáku), pokusím se je sehnat, ač možná udele, že teď slepiče přechvají a nenesou. Přistě se o to musíme starat kolem světa jinze se u nás říká, červený vejce "Teleci" "ladi" lypej přináš, ale 1 kg bude stát 20 Kč - to slují dnes! Srovnání se pozduaruje a s telvou bři- edy přimějí
V Klenci 6/10 19. Prrij Jimdíry.

²²³ Muzeum Chodska v Domažlicích.

Příloha č. 26 – slavnostní večer na počest šedesátých narozenin Jana Františka Hrušky
v roce 1925.²²⁴

<p>OSVĚTOVÝ SVAZ, MĚŠŤANSKÁ BESEDA, KRAJINSKÝ ODBOR ÚČs. PROFESORŮ, SPOLEK PŘÁTEL VĚDY A LITERATURY V PLZNI p o ř á d a j í</p> <p>OSLAVNÝ VEČER na počest šedesátých narozenin SPISOVATELE PROFESORA JANA FR. HRUŠKY</p> <p>v pátek dne 5. června 1925 ve velké dvoraně Měšťanské Besedy v Plzni.</p> <p>Začátek o 8 hodině večerní. Vstup volný.</p>	<p>P R O G R A M :</p> <ol style="list-style-type: none">1. Eliška Krásnohorská: »CHODSKÁ«. Recituje prof. Jaroslav Hora.2. Jindřich Jindřich: »BULAČINA« (J. Š. Baar). — Zpívá prof. Jaroslav Krásný.3. Prof. Dr. Emil Felix: ŽIVOT A DÍLO JANA FR. HRUŠKY. <p>P ř e s t á v k a.</p> <ol style="list-style-type: none">4. Jindřich Jindřich: »CHODSKÉ PÍSNĚ«, I. řada. Zpívá pí E. Musilová-Kreslová. U klavíru skladatel.5. Jan Fr. Hruška: Ukázky z knihy »NA HYJTĚ«. Přednese prof. Vladislav Holeček.6. Jindřich Jindřich: »CHODSKÉ PÍSNĚ«, II. řada. Zpívá prof. Josef Urban. U klavíru skladatel.7. J. F. Hruška: Ukázka z knihy »V ZÁBLESCÍCH STARÉ CHODSKÉ SLÁVY«. Přednese JUC. Zd. Bořek-Dohalský.8. Jindřich Jindřich: »CHODSKÉ PÍSNĚ«, III. řada. Zpívá pí E. Musilová-Kreslová. U klavíru skladatel.
---	---

²²⁴ Dřevorubecké muzeum Pec pod Čerchovem.

²²⁵ Tamtéž.

Bajka Ryby

Jan František Hruška

Rybám bylo dobře v čisté řece v horském kraji. Ale přišla nová móda do kraje, nastavělo se továren na parádu, na požitky všelike, ba i na hříchy, a splašky a odpadky kazily a kalily vodu. I nastalo mezi rybami soužení a naříkání a žehrání, jaké které byla povahy, ale všechny stejně zpočátku volaly po vodě čisté. Avšak mýjel čas a nářku ubývalo, některé ryby ponenáhlu zvykly si i nejhoršímu kalu a špíně. Pohodlní kapři docela si

chválili, že v tom kalu prý se užije víc, než v čistém proudu. Jen lososi a pstruzi prohlásili: "Než žít v kalu, raději poplujeme proti proudu. A pluli. A plují od té doby proti proudu stále. Jsou osamoceni, musí i vrážeti do celých nehybných houfů, jež si v bahně zvykly, tyto hartusí a spílají odštěpencům, ale pstruzi odhodlaně plují dále vždy výš a sebe hájí: "Marno, kdo chceš z kalu, musíš proti proudu."

²²⁶ Tamtéž.